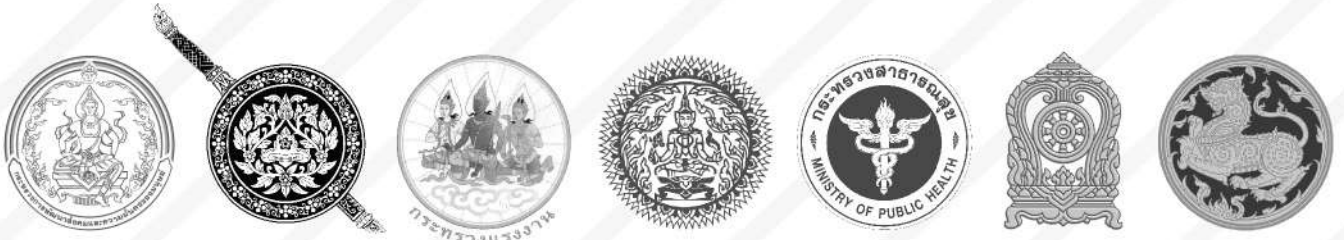

คู่มือขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure - SOP)

ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทาง
แทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

สนับสนุนโดย องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย และสหภาพยุโรป

คู่มือขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure - SOP)

ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทาง
แทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

สนับสนุนโดย องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย และสหภาพยุโรป

คำนำ

กรมกิจการเด็กและเยาวชนได้จัดทำเนื้อหาของคู่มือฉบับนี้จากขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure - SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทาง แทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ ซึ่งนายกรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2562 เพื่อช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองเด็กและช่วยเหลือเด็กย้ายถิ่น ที่ถูกควบคุมตัวมาที่ห้องกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ ของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้มีแนวปฏิบัติในการช่วยเหลือเด็กจากห้องกักให้เป็นไปตามมาตรฐาน สอดคล้องกับหลักสากล และสร้างความร่วมมือร่วมกันระหว่างองค์กรในการช่วยเหลือเด็ก โดยให้ความสำคัญกับแผนเฉพาะหนัาระยะสั้น และระยะยาว โดยเป็นไปตามหลักการสังคมสงเคราะห์ และยึดประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยการจัดทำ คู่มือการปฏิบัติงานในครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย (UNICEF) และสหภาพยุโรป ในการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการ การศึกษาข้อมูลและจัดทำเนื้อหาโดย นายจักรกริสัน จันทร์แสง ผู้เชี่ยวชาญด้านงานคุ้มครองเด็ก ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานช่วยเหลือเด็กย้ายถิ่น และการรับฟังความคิดเห็น จากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรระหว่างประเทศและหน่วยงานภาคเอกชน ตลอดกระบวนการพัฒนาคู่มือฉบับนี้

กรมกิจการเด็กและเยาวชนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือฉบับนี้ จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับความสะดวก สามารถ ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ที่แท้จริงแก่เด็กและครอบครัว นำองค์ความรู้และแนวปฏิบัติ ไปใช้ได้จริงในการปฏิบัติงานคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับได้อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กต่อไป

กรกฎาคม 2563

สารบัญ

คำนำ	ก
สารบัญ	ข
กรอบเนื้อหาคู่มือ	1
บทที่ 1 บททั่วไป	3
แนวคิดการใช้มาตรการทางเลือกแทนการกักตัวเด็ก (Alternative for Detention)	3
หลักการสิทธิเด็กกับแนวคิดการหาสถานรองรับทางเลือกแทนการกักตัวเด็ก	3
แนวคิดและแนวปฏิบัติของประเทศไทย	4
การคุ้มครองเด็กที่ถูกกักตัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546	5
การให้ความช่วยเหลือรายกรณีในบริบทของการย้ายถิ่น	7
บทที่ 2 แนวทางการปฏิบัติตามกระบวนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี	9
แผนผังขั้นตอนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี ตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน	
ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็ก	
ไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อการรอการส่งกลับ	10
ขั้นตอนที่ 1 การคัดกรองและขึ้นทะเบียนประวัติ	11
ขั้นตอนที่ 2 การพิจารณากำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลเด็ก (การให้ความคุ้มครองเฉพาะหน้า)	23
ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี	27
ขั้นตอนที่ 4 การประสานงานและส่งต่อเพื่อเข้ารับบริการที่เหมาะสม	37
ขั้นตอนที่ 5 การส่งกลับและคืนสู่สังคม	42

สารบัญ

ภาคผนวก	49
ก. บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็ก ไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อการส่งกลับ	50
ข. ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure –SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็ก ไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อการส่งกลับ	55
ค. กฎกระทรวง กำหนดแนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก หรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก	66
ง. แผนผังครอบครัว	69
จ. สังคมมิติ (Ecomap)	70
ฉ. เส้นชีวิต Life line	72
ช. แบบบันทึกการดำเนินการให้ความช่วยเหลือรายกรณี	74
ซ. แผนการให้ความช่วยเหลือรายบุคคล (Individual Care Plan Tracking)	79
ณ. แบบบันทึกการประชุมคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี	80

กรอบเนื้อหาคู่มือ

คู่มือการปฏิบัติงานเล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือรายกรณีเด็กย้ายถิ่นที่ถูกควบคุมตัวมาที่ห้องกัก สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ตามแนวทางที่กำหนดในบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าว เพื่อรอการส่งกลับ

เนื้อหาในคู่มือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 3 บท ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 เกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแนวคิดการหาสถานรองรับทางเลือกแทนการกักตัวเด็ก และการจัดการรายกรณี (Case Management) ในบริบทของเด็กย้ายถิ่น เพื่อเป็นการทบทวนหรือปูพื้นฐานความเข้าใจของผู้ปฏิบัติงานให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างสถานการณ์ที่เด็กได้รับผลกระทบจากการย้ายถิ่นและความเชื่อมโยงกับหลักการคุ้มครองสิทธิเด็กในบริบทของการย้ายถิ่น ในส่วนของการจัดการรายกรณีผู้ปฏิบัติงานจะเข้าใจถึงความสำคัญและหลักการของกระบวนการจัดการรายกรณีที่นำมาปรับใช้กับกรณีเด็กที่ถูกส่งตัวมายังสถานกักตัวคนต่างด้าว ผู้ปฏิบัติงานที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการรายกรณีเป็นอย่างดีแล้วสามารถข้ามเนื้อหาส่วนนี้ได้

บทที่ 2 กล่าวถึงรายละเอียดการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีในแต่ละขั้นตอน ตามที่กำหนดไว้ในบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าว เพื่อรอการส่งกลับ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นสามส่วน คือ

1. **แผนผังขั้นตอนการปฏิบัติงาน** แสดงภาพขั้นตอนการปฏิบัติงานตามบันทึกความเข้าใจฯ โดยแผนผังการปฏิบัติงานจะเชื่อมโยงไปยังรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอน
2. **รายการการปฏิบัติงาน** ในส่วนนี้จะแสดงรายการภารกิจที่ต้องดำเนินการในแต่ละขั้นตอนวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีใช้ในการวางแผนและติดตามกระบวนการ
3. **รายละเอียดการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอน** ในส่วนนี้จะเริ่มต้นด้วย
 - 1) กรอบการปฏิบัติงาน
 - 2) การปฏิบัติงานตามหลักปฏิบัติในบันทึกความเข้าใจฯ
 - 3) ลำดับการปฏิบัติงาน
 - 4) รายละเอียดการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน

ภาคผนวก ตัวอย่างเครื่องมือและข้อมูลอ้างอิง

บทที่ 1 บททั่วไป

แนวคิดการใช้มาตรการทางเลือกแทนการกักตัวเด็ก (ALTERNATIVE FOR DETENTION)¹

หลักการสิทธิเด็กกับแนวคิดการหาสถานรองรับทางเลือกแทนการกักตัวเด็ก

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา มีเด็กทั่วโลกจำนวนมากเข้าไปเกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นที่ไม่ปกติ ทั้งเด็กที่ย้ายถิ่นพร้อมกับพ่อแม่หรือผู้ดูแล หรือเด็กที่เดินทางตามลำพังหรือพลัดพรากจากบิดามารดา ระหว่างการย้ายถิ่น เด็กจำนวนมากถูกควบคุมตัวเนื่องจากสถานะการเข้าเมืองของตนเอง และเด็กอีกส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบจากการที่พ่อแม่หรือผู้ดูแลถูกควบคุมตัวเนื่องจากสถานะการเข้าเมือง การกักตัวเด็กไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ ล้วนส่งผลกระทบต่อเด็กทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เป็นการทำให้เด็กได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ที่เลวร้าย การแยกจากครอบครัวหรือผู้ดูแล ภาวะเสี่ยงต่อการถูกทารุณกรรมหรือการถูกทอดทิ้งในระหว่างการถูกควบคุมตัว ทำให้เด็กขาดโอกาสในการศึกษา การพัฒนาตามวัย การได้รับบริการด้านสุขภาพและบริการทางสังคมอื่น ๆ

คณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติได้ให้ความเห็นไว้ว่า การควบคุมตัวเด็กผู้อพยพเป็นการดำเนินการที่ไม่สอดคล้องต่อหลักการประโยชน์สูงสุดของเด็ก และเป็นการละเมิดสิทธิเด็กในทุกกรณี ซึ่งในปัจจุบันมีเด็กจำนวนหลายล้านคนทั่วโลกเกี่ยวข้องกับการอพยพอย่างไม่ปกติของตนเองหรือของพ่อแม่ และเด็กกลุ่มนี้ได้รับผลกระทบจากการถูกควบคุมตัวในห้วงกักของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการถูกขังแยก หรือการขังรวมกับผู้ปกครอง ผู้ดูแลหรือสมาชิกในครอบครัว เด็กเหล่านี้ล้วนต้องได้รับอันตรายจากความทุกข์ยากโดยไม่จำเป็น ไม่ว่าจะเป็นสภาพการควบคุมตัวเป็นอย่างไร และส่งผลกระทบต่อพัฒนาการตามวัยของเด็ก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ กำหนดสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งเด็กทุกคนพึงได้รับไม่ว่าจะมีสถานะการย้ายถิ่นหรือสิทธิการอยู่อาศัยอย่างไร รัฐภาคีมีหน้าที่ในการเคารพและประกันสิทธิตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ ไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือทางด้านอื่น ดังนั้น เด็กที่ไม่ใช่คนชาติหรือไม่มีสถานะการเข้าเมืองที่ถูกกฎหมายหรือสิทธิการอยู่อาศัย พึงได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับเด็กที่เป็นคนชาติ ที่สำคัญที่สุดคือการมีทรัพยากรจำกัดมิใช่เหตุผลที่เพียงพอในการสนับสนุนให้มีการเลือกปฏิบัติต่อเด็กคนใด

ข้อ 3 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กฯ คุ้มครองหลักการว่าด้วยประโยชน์สูงสุดของเด็ก ซึ่งเป็นสิทธิเด็กขั้นพื้นฐานและมีผลบังคับใช้กว้างขวาง ดังนั้นการดำเนินการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจึงต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นลำดับแรก รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการเข้าเมืองอย่างไม่ปกติที่มีเด็กเข้าไปเกี่ยวข้อง นอกจากนั้นอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กฯ คุ้มครองสิทธิที่จะมี

¹ สรุปรูความจาก Ensuring Unaccompanied Children Avoid the Harms of Immigration Detention

อิสรภาพและเสรีภาพในการปลอดจากการควบคุมตัวโดยพลการ การลิดรอนสิทธิเสรีภาพของเด็กจึงต้องใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่าที่จำเป็นและสอดคล้องกับประโยชน์สูงสุดของเด็ก เฉพาะในกรณีที่จำเป็นข้อยกเว้น เช่น ในบริบทของระบบยุติธรรมสำหรับเด็กผู้กระทำความผิดทางอาญา หรือการคุมประพฤติเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กยังให้ความคุ้มครองสิทธิที่จะมีครอบครัวของเด็ก และกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าไม่ควรแยกเด็กจากบิดามารดาเด็กหรือผู้ดูแล เว้นแต่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กเท่านั้น² ตามเหตุผลข้างต้นเมื่อบิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กเสี่ยงที่จะถูกควบคุมตัวในฐานะบุคคลเข้าเมืองผิดกฎหมาย สิทธิที่จะมีอิสรภาพของเด็กจึงครอบคลุมไปถึงบิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กด้วย ส่งผลให้รัฐไม่สามารถควบคุมตัวเด็กโดยอ้างเหตุว่าต้องการให้ครอบครัวอยู่ร่วมกัน หากจำเป็นต้องให้ครอบครัวอยู่ร่วมกันเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ย่อมเป็นเหตุให้หน่วยงานต่าง ๆ ต้องเลือกใช้มาตรการอื่นที่เหมาะสมกับครอบครัวนั้น โดยเป็นมาตรการที่เหมาะสมต่อความต้องการที่แท้จริงและประโยชน์สูงสุดของเด็ก

แนวคิดและแนวปฏิบัติของประเทศไทย

สถานการณ์การอพยพในประเทศไทยเกิดขึ้นในหลายรูปแบบทั้งการเป็นประเทศปลายทางจากผู้อพยพจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศไทย นอกจากนั้นยังเป็นประเทศทางผ่านจากประเทศในตะวันออกกลาง เอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจากทวีปแอฟริกา โดยมีสาเหตุของการย้ายถิ่นทั้งเพื่อแสวงหาที่ปลอดภัยจากการประหัตประหาร หรือการถูกละเมิดสิทธิ และการอพยพเพื่อแสวงหาโอกาสในชีวิตที่ดีกว่า ในอีกด้านหนึ่งประเทศไทยก็เป็นต้นทางในการอพยพไปยังประเทศต่าง ๆ อย่างไรก็ตามสภาพการย้ายถิ่นที่กล่าวมาย่อมส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพของเด็กที่เดินทางมากับบิดามารดา ผู้ปกครอง และเด็กที่เดินทางโดยลำพังอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งความเสี่ยงต่อการถูกแสวงประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ อีกทั้งอาจถูกจับกุมและกักตัวไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมาย และหน่วยงานด้านการคุ้มครองเด็กได้ลงนามร่วมกันเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2562 ในบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแผนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เป็นแนวทางปฏิบัติงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง 2) เพื่อกำหนดกลไกและหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนของหน่วยงานในการสร้างหลักประกันว่าเด็กจะได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายภายในประเทศและพันธกรณีระหว่างประเทศ โดยบันทึกความเข้าใจฯ ฉบับนี้ได้กำหนดหลักปฏิบัติไว้ดังต่อไปนี้³

- เด็กต้องไม่ถูกกักตัว เว้นแต่ในกรณีจำเป็นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ให้จัดอยู่ในสถานที่กักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับเป็นมาตรการสุดท้ายและใช้ระยะเวลาให้สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

² CRC ARTICLE 3 and 9

³ บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแผนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ ข้อ 4

- ในการตัดสินใจดำเนินการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อเด็ก จะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นข้อพิจารณา ลำดับแรก และต้องรับฟังความเห็นจากเด็กด้วยเสมอ
- เด็กมีสิทธิที่จะได้รับมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เพียงพอสำหรับการพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ ศีลธรรม และสังคมของเด็ก
- ในการกำหนดวิธีการอุปการะเลี้ยงดูเด็กให้พิจารณาให้ความสำคัญกับการอุปการะโดยใช้ครอบครัวเป็นฐาน มาเป็นลำดับแรก โดยใช้สถานรองรับของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือสถานรองรับเอกชนที่ได้จดทะเบียนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นทางเลือกสุดท้าย และให้อยู่ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้
- การจัดให้เด็กอยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูในรูปแบบการเลี้ยงดูทดแทนใด ๆ ต้องพิจารณาถึงการพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็กอย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกันต้องมีการแสวงหาทางออกที่ยั่งยืนในการเลี้ยงดูเด็กเตรียมไว้ด้วย
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการมาตรการอันเหมาะสม เพื่อให้เด็กได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

สืบเนื่องจากการลงนามในบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อการส่งกลับ กำหนดให้กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นผู้ประสานงานจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน โดยกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก ได้แก่ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงต่างประเทศ และหน่วยงานสนับสนุน ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน องค์การระหว่างประเทศ และองค์กรภาคเอกชน

การคุ้มครองเด็กที่ถูกกักตัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546

เพื่อให้การดูแลเด็กเป็นไปเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ผู้ปฏิบัติงานจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ และมีแนวทางการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กพ.ศ.2546 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งส่งเสริมป้องกัน ให้เด็กได้รับการปกป้องคุ้มครอง โดยมีกลไกที่สำคัญคือ พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ในการให้การปกป้องคุ้มครองเด็ก ดังนั้น จึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะให้เด็กทุกคนเข้าสู่กลไกของพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อยืนยันว่าเด็กจะได้รับการดูแลและมีหลักประกันในการติดตามดูแลโดยกลไกทางกฎหมาย ซึ่งในมาตรา 30 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่เอาไว้ ในวรรคสอง ระบุว่า “เด็กที่อยู่ในความดูแลของพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสม และก่อนที่จะจัดให้เด็กเข้าอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู จะต้องปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์และการแพทย์ ก่อนเท่าที่สามารถกระทำได้”

นอกจากนั้นแนวปฏิบัติด้านการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็ก ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ถูกจัดทำขึ้นเพื่อให้ประเทศภาคีสมาชิก และหน่วยงานต่าง ๆ ของทั้งภาครัฐและเอกชนได้มีแนวทางที่ชัดเจนในการนำข้อความในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กไปปฏิบัติได้จริงในการทำงานกับเด็ก ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “ผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องระลึกเสมอว่าการตัดสินใจ ความริเริ่ม และวิธีการใด ๆ ในการดำเนินงานให้กระทำในลักษณะรายกรณี โดยคำนึงถึงการสร้างหลักประกันด้านความปลอดภัยและความมั่นคงของเด็ก”⁴ และในทางเดียวกันแนวปฏิบัติดังกล่าวได้เน้นย้ำให้ทุกภาคส่วนให้ทำการประเมินเด็กและครอบครัวอย่างรวดเร็ว รอบด้าน และรอบคอบ โดยการใช้หลักการตามมาตรฐานวิชาชีพ มีการประชุมปรึกษาอย่างใกล้ชิด และคำนึงถึงความจำเป็นในการวางแผนอนาคตสำหรับเด็ก

โดยสถานการณ์ที่เด็กถูกแยกจากผู้ปกครอง หรือ ผู้ปกครองถูกควบคุมตัว ทำให้เด็กเป็นเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ดังนี้

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ได้ให้คำนิยามของเด็กไว้ว่า เด็ก คือ บุคคลที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี ซึ่งจากสถานการณ์ของเด็กที่อยู่ภายในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับนั้น จัดอยู่ในกลุ่มเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ ในมาตรา 32 และพึงได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพในมาตรา 40 ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ซึ่งอาจจัดอยู่ในประเภทเด็กดังต่อไปนี้

- “เด็กกำพร้า” หมายความว่า เด็กที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิต เด็กที่ไม่ปรากฏบิดามารดา หรือไม่สามารถสืบหาบิดามารดาได้
- “เด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ด้วยเหตุใด ๆ เช่น ถูกจำคุก กักขัง พิกการ ทูพพลภาพ เจ็บป่วยเรื้อรัง ยากจน เป็นผู้เยาว์ หย่า ถูกทิ้งร้าง เป็นโรคจิตหรือโรคประสาท”
- “เด็กที่อยู่ในสภาพยากลำบาก” หมายความว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจน หรือ บิดามารดาหย่าร้าง ทั้งร้าง ถูกคุมขัง หรือแยกกันอยู่ และได้รับความลำบาก หรือเด็กที่ต้องรับภาระหน้าที่ในครอบครัว เกินวัยหรือกำลังความสามารถและสติปัญญา หรือเด็กที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้
- “เด็กที่อยู่ในสภาพที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์และเด็กที่อยู่ในสภาพที่จำต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” ซึ่งประกอบไปด้วย⁵

“เด็กที่ต้องหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด แต่อายุยังไม่ถึงเกณฑ์ต้องรับโทษทางอาญา” โดยมาตรา 73 ของประมวลกฎหมายอาญาระบุไว้ว่า “เด็กอายุยังไม่เกินสิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ”

- “เด็กซึ่งกระทำความผิดหรือต้องหาว่ากระทำความผิด หรือเด็กซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญา ที่ศาล พนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวนเห็นว่า ตามพฤติการณ์ หรือสภาพแวดล้อมจำต้องได้รับการสงเคราะห์”

⁴ แนวปฏิบัติด้านการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กข้อที่ 6

⁵ กฎกระทรวงกำหนดเด็กที่อยู่ในสภาพพึงได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ พ.ศ.2549

การให้ความช่วยเหลือรายกรณีในบริบทของการย้ายถิ่น

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการทางเลือกแทนการกักตักประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ คือ การมีกระบวนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี (Case Management) เพื่อนำไปสู่การจัดการหาทางออกที่ยั่งยืนสำหรับผู้ย้ายถิ่น (Case Solution)

การให้ความช่วยเหลือรายกรณี (Case Management) หมายถึง การมีระบบในการจัดบริการและการประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้เด็กที่ได้รับผลกระทบจากการอพยพซึ่งเป็นผู้รับบริการที่อยู่ในบริบทที่มีความซับซ้อนให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเป็นการจัดบริการที่มีผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง การให้ความช่วยเหลือรายกรณี มี**ผู้จัดการรายกรณี (Case Manager)** ปฏิบัติงานโดยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้รับบริการรายบุคคลและบุคคลแวดล้อม เพื่อเสริมพลัง ส่งเสริมสภาพความเป็นอยู่ที่ดี พัฒนาความสามารถในการจัดการปัญหาของผู้รับบริการ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการจัดบริการให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการตัดสินใจรับบริการต่าง ๆ และการตัดสินใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และให้ความคุ้มครองผู้รับบริการที่อยู่ในสถานะที่ไม่สามารถคุ้มครองตนเองได้ โดยทั่วไปผู้จัดการรายกรณี ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือผู้มีอำนาจในการจัดบริการให้บุคคลเปราะบางที่กำหนดโดยกฎหมาย

การจัดการรายกรณีในบริบทของผู้รับบริการที่ได้รับผลกระทบจากการย้ายถิ่นที่ไม่ปกติ เป็นการจัดระบบการให้ความช่วยเหลือรายบุคคลสำหรับผู้แสวงหาที่พักพิง ผู้โยกย้ายถิ่นแบบไม่ปกติ หรือผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายในชุมชนหรือในท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาและฟื้นฟูควบคู่ไปกับการจัดการเกี่ยวกับการหาทางออกที่ยั่งยืนเกี่ยวกับการพลัดถิ่น ซึ่งในกรณีนี้ไม่ได้หมายความว่า ผู้จัดการรายกรณีจะเป็นบุคคลหลักในการจัดการเกี่ยวกับประเด็นการพลัดถิ่นซึ่งเป็นหน้าที่ตามกฎหมายของผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคนเข้าเมือง แต่จะทำหน้าที่หลักในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคนเข้าเมือง หน่วยงานที่ให้บริการเกี่ยวกับการพัฒนาและฟื้นฟูตัวผู้รับบริการและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

การจัดการรายกรณีในบริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้อพยพ มีความสำคัญต่อกระบวนการให้ความช่วยเหลือ ดังนี้

- ส่งเสริมกระบวนการตัดสินใจทั้งในส่วนของผู้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและผู้พลัดถิ่น
- สนับสนุนให้กระบวนการหาทางออกที่ยั่งยืนเกี่ยวกับการพลัดถิ่นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม
- ส่งเสริมกระบวนการแก้ไขปัญหาและสร้างหลักประกันเกี่ยวกับการเข้าถึงบริการพื้นฐานและความเป็นอยู่ที่ดี

หลักการพื้นฐานในการจัดบริการรายบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของผู้ได้รับผลกระทบจากการพลัดถิ่น

- มีการจัดบริการตั้งแต่ต้น early intervention
- การปฏิสัมพันธ์กับผู้รับบริการในระดับบุคคล
- มีการประเมินความต้องการและผลของการจัดบริการอย่างสม่ำเสมอ
- มีกระบวนการรักษาความลับและการบริหารจัดการข้อมูล
- มีกลไกการปรึกษาหารือ และร่วมวางแผนระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- มีความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ดีอย่างต่อเนื่องระหว่างผู้จัดการรายกรณีกับผู้รับบริการ และมีการให้ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ
- มีการแสวงหาวิธีการการให้บริการที่หลากหลาย และมีทางเลือกเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้รับบริการในการตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของการให้ความช่วยเหลือ
- มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และความคาดหวังที่ชัดเจนระหว่างหน่วยงาน
- มีทางเลือกที่หลากหลายในการให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ

การปฏิบัติงานในการจัดการให้ความช่วยเหลือรายกรณีในการหาแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับในประเทศไทย จะดำเนินการตามกระบวนการการจัดการรายกรณีที่กำหนดไว้ตามบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ และขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure) ภายใต้บันทึกความเข้าใจฯ กำหนดขั้นตอนกระบวนการคุ้มครองเด็กรายกรณีทั้งสิ้น 7 ขั้นตอน ดังนี้⁶

1. การคัดกรองและการจัดทำทะเบียนประวัติเด็ก
2. การพิจารณากำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลเด็ก
3. การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือเป็นรายกรณี
4. การประสานงานและการส่งต่อเพื่อเข้ารับบริการที่เหมาะสม
5. การกำหนดวิธีการให้บริการและการเฝ้าติดตาม
6. การกำหนดมาตรฐานครอบครัวในการเฝ้าติดตาม
7. กระบวนการส่งกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม และการหาทางออกที่ยั่งยืน

⁶ บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ ข้อ 6

บทที่ 2 แนวทางการปฏิบัติงานตามกระบวนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี

บทนี้จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงานตามกระบวนการให้ความช่วยเหลือเด็ก โดยมีแผนภูมิการแสดงลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงกับเนื้อหารายละเอียดในการทำงานเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถมองภาพการทำงานในภาพรวมจากแผนผังแสดงขั้นตอนการปฏิบัติงานและรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงานตามที่นำเสนอในบทนี้

โดยเนื้อหาขั้นตอนการปฏิบัติงาน จะเรียงลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การคัดกรองและขึ้นทะเบียนประวัติ

ขั้นตอนที่ 2 การพิจารณากำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการดูแล

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี

ขั้นตอนที่ 4 การประสานงานและส่งต่อเพื่อเข้ารับบริการที่เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 5 การส่งกลับและคืนสู่สังคม

โดยแต่ละขั้นตอน ประกอบด้วยรายละเอียดเนื้อหา ดังต่อไปนี้

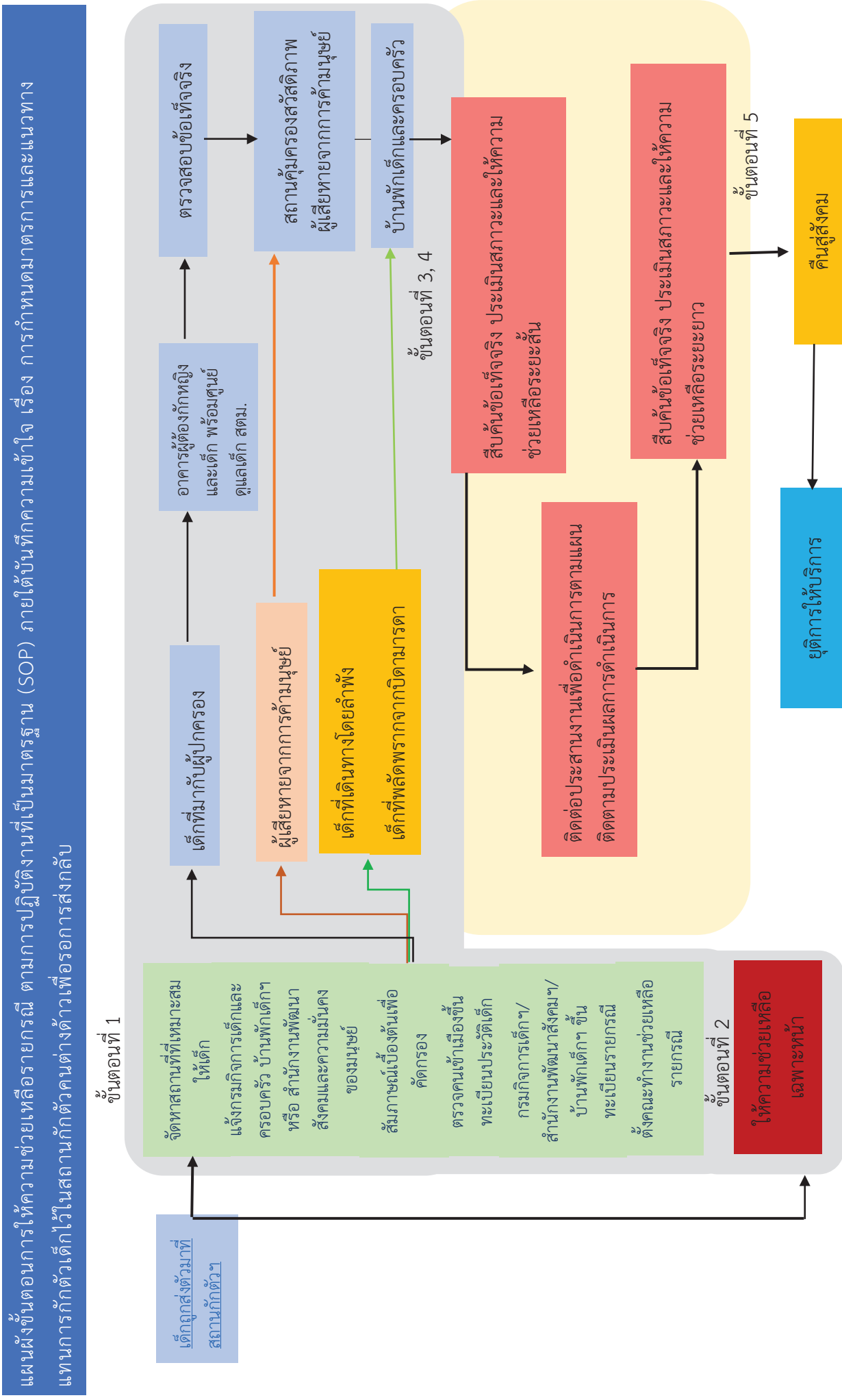
กรอบการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานทราบเป้าหมายหลักในการปฏิบัติงานในขั้นตอนนั้น ๆ โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในขั้นตอนนี้จะเกิดขึ้นช่วงใดในการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานในขั้นตอนนี้เป็น การให้ความช่วยเหลือรายกรณีขั้นตอนใดตามขั้นตอนการปฏิบัติงานฯ เป้าประสงค์หลักในการดำเนินการ และผลลัพธ์ที่ควรเกิดขึ้น

การปฏิบัติงานตามหลักปฏิบัติ⁷ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีแนวทางในการปรับใช้หลักการการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ในบันทึกความเข้าใจ มาปรับใช้ในการดำเนินการทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเนื้อหาในส่วนนี้จะให้แนวทางวิธีปฏิบัติงานตามหลักปฏิบัติในแต่ละข้อ

ลำดับการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานทราบลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติงานว่าต้องดำเนินการในส่วนใดก่อน และปฏิบัติงานในส่วนใดเป็นลำดับต่อไป

รายละเอียดการปฏิบัติงาน เพื่อให้รายละเอียดการปฏิบัติงาน เครื่องมือที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน โดยเนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการลงรายละเอียดที่กล่าวไว้ในลำดับการปฏิบัติงาน

⁷ หลักปฏิบัติ (General Principles) ตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน ข้อ 4

ขั้นตอนที่ 1 การคัดกรองและขึ้นทะเบียนประวัติ

การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการตามข้อ 6.1 ของบันทึกความเข้าใจฯ โดยเป็นการดำเนินการขั้นตอนแรกเมื่อเด็กถูกนำตัวมายังห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กระบวนการนี้จะเกิดขึ้นที่ห้องกักสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองสวนพลู และในต่างจังหวัดจะเกิดขึ้นที่ห้องกักตรวจคนเข้าเมืองในพื้นที่ ในความดูแลของสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อการส่งกลับของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

เป้าหมายของการดำเนินการ	- เพื่อทราบรายละเอียดเกี่ยวกับตัวเด็กและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็ก - เพื่อเข้าถึงตัวเด็ก เริ่มกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริง
ผู้มีหน้าที่หลักในการปฏิบัติงาน	- ตรวจคนเข้าเมือง - กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน - สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หรือบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด
ผลการปฏิบัติงาน	- ทะเบียนประวัติเด็ก - ผลการคัดกรองเด็ก - จัดตั้งคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี

การปฏิบัติงานตามหลักปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลง

หลักปฏิบัติ	แนวการปฏิบัติ
เด็กต้องไม่ถูกกักตัว หรือกักตัวในระยะเวลาที่สั้นที่สุด	ดำเนินการขึ้นทะเบียนเด็กและการคัดกรองอย่างรวดเร็ว กรณีที่จำเป็นต้องหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมให้ส่งเด็กไปอยู่ที่สถานรองรับในพื้นที่ระหว่างกระบวนการคัดกรอง
ประโยชน์สูงสุดของเด็ก	ในกระบวนการคัดกรองและขึ้นทะเบียนประวัติเด็กให้ดำเนินการโดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละราย รวมถึง ภาษา วัฒนธรรม และความต้องการเฉพาะของเด็กแต่ละราย
เด็กมีสิทธิได้รับการดูแลตามมาตรฐาน	เด็กและครอบครัวควรอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมระหว่างกระบวนการกักตัวสถานะการเข้าเมืองของเด็กไม่เป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของเด็ก เช่น การรักษาพยาบาล อาหาร ที่พักอาศัย การศึกษา เป็นต้น

หลักปฏิบัติ	แนวการปฏิบัติ
เด็กควรได้รับการดูแลในระบบครอบครัว	การส่งเด็กไปสถานรองรับโดยแยกจากครอบครัว หรือผู้ดูแลต้องพิจารณาเป็นแนวทางสุดท้ายและต้องมีการชี้แจงรายละเอียดที่ชัดเจนกับเด็กและผู้ปกครอง
การบริการที่ตอบสนองต่อสถานะและความต้องการของเด็ก	การดำเนินการต่าง ๆ ในขั้นตอนการคัดกรอง คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละราย เช่น พัฒนาการ ภาษา รวมถึงภูมิหลังของเด็ก
การดำเนินการแบบบูรณาการ	สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองประสานงานกับหน่วยงานด้านการคุ้มครองเด็กเข้าร่วมดำเนินการทันทีที่พบว่าเด็กส่งตัวมาที่ห้องกัก การจัดตั้งคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี ตั้งแต่ขั้นตอนแรก และผู้เกี่ยวข้องทราบบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน

ลำดับการปฏิบัติงาน

1. เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองรับตัวเด็ก และจัดสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กระหว่างกระบวนการคัดกรอง

- เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองรับตัวเด็กที่ถูกส่งตัวมาจากหน่วยงานต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองดำเนินการรับตัวเด็กตามแนวทางการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรับตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองจะทำการสัมภาษณ์เด็กเพื่อทำบันทึกประวัติและคัดกรองเด็กโดยทันที
- ในระหว่างกระบวนการทำบันทึกประวัติเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมให้ได้ระหว่างกระบวนการสัมภาษณ์คัดกรอง โดยไม่นำเด็กไปรอในห้องกัก

2. เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมดำเนินการคัดกรอง และวางแผนการหาสถานที่รองรับเด็กแทนการกักตัว

- เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองประสานงานไปยังกองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน (กรณีพื้นที่กรุงเทพมหานคร) หรือ เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หรือเจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดในพื้นที่ส่วนภูมิภาคเพื่อเข้าร่วมสอบประวัติและคัดกรองเด็ก
- เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองประสานงานไปยังสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ร่วมคัดกรองกรณีเด็กอาจเป็นบุคคลที่อยู่ในความห่วงใยของ UNHCR
- ในขั้นตอนนี้ เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองทำการรวบรวมเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เพื่อส่งต่อให้กรมกิจการเด็กและเยาวชนเพื่อดำเนินการจัดบริการให้เด็กต่อไป

3. เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองและหน่วยงานด้านคุ้มครองเด็กร่วมดำเนินการรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อทำการคัดกรอง ประเมินเบื้องต้น และ ขึ้นทะเบียนประวัติเด็ก

- เมื่อรับตัวเด็กมายังห้องกักแล้ว เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง ดำเนินการคัดกรองเด็ก โดยการสัมภาษณ์เด็กตามแนวคำถามเพื่อการคัดกรองเด็ก และบันทึกข้อเท็จจริงการสัมภาษณ์เพื่อการคัดกรองลงในแบบบันทึกการคัดกรองเด็ก โดยจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อเด็ก
- เมื่อเจ้าหน้าที่กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หรือเจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กและครอบครัว ได้รับการประสานงานจากตรวจคนเข้าเมืองแล้ว ให้รีบดำเนินการเข้าถึงเด็กและตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้นเพื่อประเมินความเสี่ยงและร่วมกับสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า (รายละเอียดการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้าในขั้นตอนที่ 2)
- ในกรณีกรุงเทพมหานคร หากเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองและหน่วยงานคุ้มครองเด็กทั้งจากกองคุ้มครองเด็กและเยาวชน บ้านพักเด็กและครอบครัวกรุงเทพมหานคร หรือเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่ร่วมดำเนินการเห็นว่า กระบวนการคัดกรองและขึ้นทะเบียนประวัติเด็กมีความจำเป็นต้องใช้เวลาในการสืบหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม และไม่สามารถกระทำให้เสร็จสิ้นได้ภายในวันที่เด็กถูกส่งตัวมาที่ห้องกัก ให้พิจารณาส่งตัวเด็กไปที่อาคารผู้ต้องกักหญิงและเด็กพร้อมศูนย์ดูแลเด็ก สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง โดยไม่นำเด็กไปห้องกัก
- ในกรณีต่างจังหวัด ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มักจะเข้าร่วมกระบวนการตั้งแต่ก่อนนำตัวเด็กมาที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง หากพบว่ากระบวนการคัดกรองอาจต้องใช้เวลาให้หารือกับตรวจคนเข้าเมือง เพื่อดำเนินการรับตัวเด็กมารอบที่บ้านพักเด็กและครอบครัว หรือ สถานคุ้มครองเด็กแล้วแต่กรณีในแต่ละจังหวัด

4. ตรวจคนเข้าเมือง ขึ้นทะเบียนประวัติและส่งต่อแฟ้มประวัติให้กรมกิจการเด็กและเยาวชนเพื่อดำเนินการคุ้มครองเด็ก

5. เจ้าหน้าที่กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือ เจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด ขึ้นทะเบียนการให้ความช่วยเหลือรายกรณีและเริ่มประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดตั้งคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี (Case Management Team)

รายละเอียดการดำเนินการแต่ละขั้นตอน

1. เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองรับตัวเด็กและจัดสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กระหว่างกระบวนการคัดกรอง

1.1 กระบวนการแรกรับเมื่อเด็กถูกส่งตัวมาที่ห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองได้รับตัวเด็กแล้วให้ดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติการรับตัวคนต่างด้าวของสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองบันทึกรายละเอียดของเด็กและครอบครัวในแบบรับตัวเด็กและลงข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์โดยทันทีตามแบบบันทึกการรับตัวเด็ก

ในการรับตัวเด็ก เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองตรวจสอบเอกสารการรับตัวที่ต้องพิจารณา ได้แก่

- หนังสือนำส่ง
- บันทึกการจับกุม
- หนังสือเดินทางหรือเอกสารประจำตัว (ถ้ามี)
- สำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีในชั้นศาล
- ใบราชทัณฑ์
- หนังสือคำสั่งเพิกถอนการอยู่ในราชอาณาจักรฉบับสมบูรณ์ กรณีตรวจคนเข้าเมืองนำส่ง
- แบบสัมภาษณ์เบื้องต้นกรณีผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

1.2 การจัดสถานที่ที่เหมาะสมในการสัมภาษณ์เด็กและครอบครัว

เมื่อรับตัวเด็กมาแล้วระหว่างกระบวนการรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อการคัดกรองและขึ้นทะเบียนประวัติ ในระหว่างกระบวนการรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อการคัดกรองและขึ้นทะเบียนประวัติเด็ก เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองต้องจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กระหว่างการดำเนินการ โดยความเหมาะสมของสถานที่ พิจารณาได้จากหลายปัจจัย เช่น ความปลอดภัยของสถานที่และเป็นสถานที่ที่ทำให้เด็กรู้สึกปลอดภัย การเข้าออกของบุคคลต่าง ๆ โดยไม่นำเด็กและครอบครัวไปรอในห้องกัก

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอาจพบว่ากระบวนการสืบค้นข้อเท็จจริงเพื่อการคัดกรองอาจต้องการข้อเท็จจริงเพิ่มเติมซึ่งไม่สามารถดำเนินการให้เสร็จสิ้นได้ภายในวันดังกล่าว เช่น กรณีที่เด็กถูกนำตัวมาถึงสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองตั้งแต่ตอนเช้าแต่กระบวนการสัมภาษณ์ยังไม่แล้วเสร็จจนเวลาเย็น ในกรณีเช่นนี้ ควรมีการหารือกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ของกรมกิจการเด็กและเยาวชน หรือองค์กรเอกชนที่ร่วมดำเนินการเพื่อติดต่อประสานงานและส่งต่อเด็กไปยังสถานที่ที่เหมาะสม ในกรณีพื้นที่กรุงเทพมหานครให้พิจารณาส่งตัวเด็กไปที่อาคารผู้ต้องกักหญิงและเด็กพร้อมศูนย์ดูแลเด็ก สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง โดยไม่นำเด็กไปห้องกัก

ในกรณีต่างจังหวัด ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มักจะเข้าร่วมกระบวนการตั้งแต่ก่อนนำตัวเด็กมาที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง หากพบว่ากระบวนการคัดกรองอาจต้องใช้เวลา ผู้ปฏิบัติงานต้องหารือกับเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองเพื่อรับตัวเด็กมารอที่บ้านพักเด็กและครอบครัว หรือสถานรองรับเด็กแล้วแต่กรณีในแต่ละจังหวัด

การเตรียมความพร้อมเด็กก่อนการส่งต่อไปสถานรองรับ

ในกรณีที่มีการดำเนินการส่งเด็กไปยังสถานรองรับตามที่กล่าวมาข้างต้น นักสังคมสงเคราะห์ดำเนินการเตรียมความพร้อมเด็กเพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนที่อยู่ของเด็ก โดยมีประเด็นการเตรียมความพร้อมดังนี้

- ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการไปอยู่ในสถานรองรับให้เด็กทราบว่าเพราะเหตุใดเด็กจึงไปอยู่ที่สถานรองรับ
- ชี้แจงให้เด็กทราบถึงวิธีการเดินทางว่าจะเดินทางด้วยวิธีใด และมีใครเดินทางร่วมไปกับเด็กด้วย
- ชี้แจงให้เด็กทราบสภาพความเป็นอยู่ที่สถานรองรับและทราบผู้ดูแลที่จะทำหน้าที่ดูแลเด็กระหว่างอยู่ที่สถานรองรับ
- กรณีที่ผู้ปกครองเด็กบางคนไม่สามารถไปอยู่ที่สถานรองรับร่วมกับเด็กได้เนื่องจากเงื่อนไขของสถานรองรับ เช่น บิดาเด็กไม่สามารถไปอยู่กับเด็กและมารดาเด็กได้ ต้องอธิบายให้เด็กทราบเหตุผลและสอบถามข้อกังวลของเด็กว่ามีอะไรบ้าง และผู้ปกครองต้องลงนามยินยอมให้เด็กอยู่ในความดูแลของสถานรองรับ
- สอบถามเด็กเกี่ยวกับของใช้หรือยาประจำตัวที่เด็กจำเป็นต้องใช้
- นอกจากการเตรียมความพร้อมเด็กแล้ว นักสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมผู้ปกครองของเด็กด้วย ทั้งผู้ปกครองที่จะไปอยู่กับเด็กซึ่งโดยปกติจะเป็นมารดาเด็ก และผู้ปกครองที่ไม่ได้ไปอยู่กับเด็ก ให้ทราบวัตถุประสงค์ของการส่งเด็กไปอยู่สถานรองรับ วิธีการดูแลเด็ก และวิธีการติดต่อสื่อสารระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง

2. เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้าร่วมดำเนินการคัดกรองและวางแผนการหาสถานที่รองรับเด็กแทนห้องกัก

ในขั้นตอนนี้เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองในฐานะหน่วยงานแรกที่เข้าถึงตัวเด็ก มีหน้าที่หลักในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีหน่วยงานที่ควรประสานงานเพื่อเข้าร่วมดำเนินการในขั้นตอนนี้ คือ 1) หน่วยงานที่มีภารกิจด้านการคุ้มครองเด็ก เพื่อเข้าร่วมดำเนินการตั้งแต่เริ่มกระบวนการ 2) หน่วยงานที่สนับสนุนล่ามเพื่อแปลภาษา เนื่องจากการดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการสัมภาษณ์เด็กและบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก และ 3) เด็กที่ถูกส่งตัวมาที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองมีความเป็นไปได้ที่จะเป็นกลุ่มเด็กที่มีสถานะผู้ลี้ภัยหรือผู้แสวงหาที่พักพิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ไม่ได้มาจากประเทศเมียนมา ลาว และ กัมพูชา ดังนั้น เมื่อได้รับตัวเด็ก

ให้ประสานงานไปยังสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ เพื่อเข้าร่วมดำเนินการในการคัดกรองเด็กตั้งแต่ขั้นตอนแรกของกระบวนการ

การประสานงานกับหน่วยงานด้านการคุ้มครองเด็กในขั้นตอนนี้อาจมีความแตกต่างกันระหว่างการปฏิบัติงานในพื้นที่กรุงเทพฯ กับ การปฏิบัติงานในต่างจังหวัด ดังตารางข้างล่างนี้

หน่วยงาน	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด	บทบาทหน้าที่
กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน	x	x	เพื่อดำเนินการร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริงและคัดกรองเด็ก
บ้านพักเด็กและครอบครัว กรุงเทพมหานคร	x		
สำนักงานพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์จังหวัด		x	
บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด		x	
สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัย แห่งสหประชาชาติ (UNHCR)	x	x	เพื่อตรวจสอบว่าเด็กเป็นบุคคลในการคุ้มครองหรือไม่ หากพบว่า เด็กเป็นบุคคลในความห่วงใยของ UNHCR ให้ UNHCR ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อการดำเนินการขั้นต่อไป หากพบว่าเด็กไม่ได้เป็นบุคคลในการห่วงใยของ UNHCR ให้ติดต่อสถานทูตเพื่อให้ข้อเท็จจริงเพิ่มเติม และดำเนินการให้ความช่วยเหลือในขั้นตอนต่อไป กรณีต่างจังหวัด ให้ประสานงานผ่านกรมกิจการเด็กและเยาวชน

3. เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวบรวมข้อเท็จจริงเบื้องต้นเพื่อการคัดกรองและขึ้นทะเบียนประวัติเด็ก

3.1 การคัดกรอง

ในขั้นตอนนี้จะเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองและหน่วยงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ

1. ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

2. เพื่อวินิจฉัยว่าเด็กเป็นกลุ่มเด็กเปราะบางตามที่กำหนดไว้ในบันทึกความเข้าใจ ฉบับนี้หรือไม่
ข้อเท็จจริงดังกล่าวจะนำไปวินิจฉัยเพื่อกำหนดแนวทางในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่จะต้องดำเนินการ
คุ้มครองเด็กตามกฎหมายฉบับใดบ้าง และใช้กลไกการคุ้มครองเด็กช่องทางใดในการดำเนินการ

วิธีการในการรวบรวมข้อเท็จจริงขั้นตอนนี้ทำได้โดย 1. การสัมภาษณ์เด็กและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็ก
2. ตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือที่ติดตัวเด็กอยู่ และ 3. การสังเกตพฤติกรรมของเด็กหรือปฏิสัมพันธ์
ของเด็กกับบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก เช่น เด็กกับผู้ใหญ่ที่ถูกนำตัวมาจากที่เดียวกัน เป็นต้น

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กที่จำเป็นต้องทราบในการดำเนินการขั้นตอนนี้ ได้แก่

- ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับรายละเอียดที่ระบุตัวตนของเด็ก ทั้งเอกสารราชการและข้อมูลส่วนตัว
ที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางราชการ เช่น ชื่อที่ใช้เรียกเด็กในชุมชน เป็นต้น
- อายุของเด็ก เพื่อเป็นข้อมูลตั้งต้นในการวางแผนดูแลเด็ก ในกรณีที่เด็กไม่มีเอกสารราชการ
ที่สามารถกำหนดอายุเด็กได้ หรือ อายุเด็กที่ระบุในเอกสารมีความแตกต่างจากสภาพ
การเจริญเติบโตของเด็กที่สังเกตเห็นได้ เจ้าหน้าที่ควรวางแผนในการส่งตัวเด็กเพื่อทำการ
ตรวจพิสูจน์อายุ
- ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเครือญาติของเด็ก ว่าเด็กมีเครือข่ายที่ถูกนำตัวมาพร้อมกันด้วยหรือไม่
หรือมีเครือญาติที่อยู่ในประเทศไทยหรือไม่ โดยอาจจัดทำแผนผังครอบครัวเด็ก เพื่อบันทึก
รายละเอียดบุคคลในกลุ่มเครือญาติของเด็ก ทั้งนี้แผนผังครอบครัวอาจไม่สมบูรณ์ในขั้นตอนนี้
อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงในขั้นตอนนี้จะทำให้ทราบข้อเท็จจริงเบื้องต้นเพื่อนำไปดำเนินการต่อ
ในขั้นตอนถัดไป
- ข้อเท็จจริงและเอกสารเกี่ยวกับสถานภาพทางกฎหมายของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กเป็น
บุคคลที่อยู่ในความห่วงใยของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติหรือไม่ ในกรณีที่
พบว่าเด็กเป็นบุคคลในความห่วงใยของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ
ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กจะมีการบันทึกในฐานข้อมูลของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัย
แห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ไว้แล้วส่วนหนึ่ง
- รายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นมาของเด็กและสภาพความเป็นอยู่ของเด็กก่อนที่จะถูกนำตัว
มาที่ห้องกัก ข้อเท็จจริงส่วนนี้อาจได้จากการสัมภาษณ์ประวัติเด็กเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเบื้องต้น
ว่าเด็กเข้ามาประเทศไทยได้อย่างไร เข้ามานานเท่าไร เด็กพักอาศัยอยู่กับใคร นอกจากนั้น
อาจรวบรวมข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ซึ่งลงพื้นที่ที่พบเด็กก่อนนำตัวมาที่ห้องกัก

กลุ่มเด็กที่ได้จากการสืบค้นข้อเท็จจริงเบื้องต้นเพื่อการคัดกรอง มีรายละเอียดตามตาราง ดังนี้

ผลการคัดกรอง	พฤติกรรม/เอกสาร	แนวทางการดำเนินการ
เด็กที่เดินทางโดยลำพัง (Unaccompanied Children)	เด็กที่ได้พลัดพรากจากบิดามารดา และญาติอื่นใด โดยมีได้อยู่ในการอุปการะจากผู้ใหญ่ใด ๆ ที่ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้การอุปการะเลี้ยงดู ⁹	กรมกิจการเด็กและเยาวชนรับตัวเด็ก เข้ารับการคุ้มครองโดยทันที
เด็กที่พลัดพรากจากบิดามารดา (Seperated Children)	เด็กที่พลัดพรากจากบิดามารดา หรือจากผู้ปกครองตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม แต่ไม่ได้จำเป็นว่าพลัดพรากจากญาติคนอื่น ดังนั้น กรณีนี้อาจ หมายรวมถึงเด็กที่เดินทางมาพร้อมสมาชิกอื่นใดในครอบครัวได้ด้วย ¹⁰	กรมกิจการเด็กและเยาวชนรับตัวเด็ก รับตัวเด็กเข้ารับการคุ้มครองโดยทันที
เด็กเป็นบุคคลที่อยู่ในความห่วงใยของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) / Person of Concern (POC)	เด็กผู้ที่ได้รับสถานภาพเป็นผู้ลี้ภัยแล้ว และอยู่ระหว่างรอการส่งตัวไปยังประเทศที่สาม หรือกรณียังไม่ได้สถานภาพเป็นผู้ลี้ภัยแต่อยู่ระหว่างขั้นตอนดำเนินการเพื่อขอลี้ภัยไปประเทศที่สาม โดยมีหนังสือรับรองจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ¹¹	ดำเนินการคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 และ UNHCR ให้การคุ้มครองตามแนวทางการคุ้มครองเด็กที่เป็นผู้ลี้ภัยหรือผู้แสวงหาที่พักพิง

⁹ SOP ข้อ 3.1.1

¹⁰ SOP ข้อ 3.1.2

¹¹ SOP ข้อ 3.2

ผลการคัดกรอง	พฤติกรรม/เอกสาร	แนวทางการดำเนินการ
เด็กหรือหญิงกลุ่มที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ	เด็กเล็กที่ยังต้องได้รับนมแม่ เด็กมีอาการบาดเจ็บ เด็กที่มีอาการป่วย เด็กที่มีลักษณะพิการ หญิงตั้งครรภ์ เด็กที่พันโทษคดีอื่น มารอการส่งกลับ	ดำเนินการคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ประกอบกับแนวทางตามกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความจำเป็นของเด็ก
เด็กเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ¹²	ผลสรุปจากการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์	ดำเนินการคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 ประกอบกับกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และยุติการดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจฉบับนี้
เด็กต่างชาติที่ถูกส่งตัวมาจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กเพื่อดำเนินการส่งกลับ	มีเอกสารส่งตัวจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก	ดำเนินการคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546
เด็กที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ¹³	เด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปีหรือเด็กที่อยู่ระหว่างกักขัง มารดา เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงหรือถูกทารุณกรรม เด็กที่กระทำความผิดและพ้นสภาพการควบคุมของ กระทรวงยุติธรรม เด็กเร่ร่อนหรือเด็กขอทาน เด็กที่มีปัญหาสถานะบุคคล เด็กที่มีปัญหาสุขภาพหรือความพิการ และเด็กที่ประสบปัญหาอื่น ๆ ซึ่งควรได้รับการคุ้มครอง	ดำเนินการคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ประกอบกับดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจฉบับนี้

3.2 การลงทะเบียนประวัติเด็ก

เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองได้ข้อเท็จจริงเบื้องต้นจากการซักประวัติและตรวจสอบเอกสารแล้ว ให้บันทึกข้อเท็จจริงลงในแบบบันทึกประวัติเด็กและฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ในส่วนของพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองเด็กฯ ต้องดำเนินการขึ้นทะเบียนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี (Case Registration) เพื่อเป็นการนำเด็กเข้าสู่กระบวนการให้บริการ

¹² SOP ข้อ 3.3

¹³ SOP ข้อ 3.4

1. การขึ้นทะเบียนประวัติ และการขึ้นทะเบียนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี มีวัตถุประสงค์สำคัญในการดำเนินการดังต่อไปนี้¹⁴

- เพื่อให้มีระบบในการจัดการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเด็กและบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการให้ความช่วยเหลือ
- เพื่อให้สามารถติดตามผลการให้บริการได้ในทุกขั้นตอน
- เพื่อให้มีการทบทวนการให้บริการว่าสอดคล้องกับประโยชน์สูงสุดของผู้รับบริการหรือไม่
- เพื่อสร้างหลักประกันว่าจะมีคนรับผิดชอบติดตามการให้บริการในทุกระดับและทุกขั้นตอน

2. การตั้งคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี (Case Management Team)¹⁵

ในขั้นตอนนี้เจ้าหน้าที่กรมกิจการเด็กและเยาวชนประสานงานคณะทำงานสหวิชาชีพ ตามบันทึกความเข้าใจ¹⁶ เพื่อจัดตั้งคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี เพื่อให้เป็นชุดปฏิบัติงาน ในทางปฏิบัติการจัดตั้งคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการแบ่งบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือเด็กให้มีความชัดเจน โดยหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีเท่านั้นที่จะสามารถแลกเปลี่ยนหรือส่งต่อข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กและกระบวนการให้ความช่วยเหลือเด็ก โดยเบื้องต้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามบทบาทหน้าที่ คือ เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง ดำรวจในพื้นที่ (ในกรณีที่มีส่วนเกี่ยวข้อง) เจ้าหน้าที่กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน หรือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หรือ บ้านพักเด็กและครอบครัว กรุงเทพมหานคร/ส่วนภูมิภาค นอกจากนี้ อาจมีหน่วยงานภาคเอกชน หรือองค์กรระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่ในการจัดบริการเฉพาะด้านร่วมเป็นคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีด้วย เช่น หน่วยงานที่ให้บริการด้านกฎหมาย หน่วยงานที่ให้บริการด้านการศึกษา ด้านการฝึกอาชีพ เป็นต้น

วิธีการจัดตั้งคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี เริ่มจากการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในขณะนั้นหรือหน่วยงานที่มีแนวโน้มที่จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานที่ต้องรับเด็กไปดูแลในอนาคต โดยองค์ประกอบของคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี ประกอบด้วยหน่วยงานที่มีภารกิจดังต่อไปนี้

¹⁴ คู่มือปฏิบัติและข้อตกลงร่วมกัน เรื่อง การคุ้มครองเด็กในภาวะเสี่ยงและเป็นผู้เสียหายจากการละเมิด ละเลยทอดทิ้ง แสวงประโยชน์ และความรุนแรง หน้า 106

¹⁵ คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีในกรณีนี้ หมายถึง หน่วยงานที่ได้รับการประสานงานจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน เพื่อร่วมดำเนินการในทางปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือเด็กตลอดกระบวนการ เช่น หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือเรื่องการฟื้นฟู การหาครอบครัวทดแทนให้เด็ก หรือ หน่วยงานให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย โดยมีกรมกิจการเด็กและเยาวชน หรือ พนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ซึ่งมีความแตกต่างกับ คณะทำงานสหวิชาชีพ ตามข้อ 5 ของ SOP ซึ่งเป็นหน่วยงานที่แต่งตั้งตาม SOP โดยมีหน้าที่ให้ความเห็นชอบแผนการดำเนินการที่เสนอ

¹⁶ SOP ข้อ 5.1

1. **ผู้มีหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี (Case Manager)** ซึ่งทำหน้าที่กำกับภาพรวมของกระบวนการคุ้มครองเด็กและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและครอบครัว หัวหน้าคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีควรเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กฯ หรือนักสังคมสงเคราะห์ที่รับผิดชอบในกรณีนั้น ในกรณีที่ไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองเด็กในพื้นที่
2. **ผู้รับผิดชอบด้านกฎหมาย** ซึ่งเป็นตัวแทนจากหน่วยจัดบริการ (Service Provider) ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายทั้งในส่วนของการนำเด็กหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กออกจากห้องกัก เช่น การประกันตัวผู้ดูแลเด็ก ประเด็นกฎหมายอื่น ๆ ที่มีในกรณีนั้น และการดำเนินการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคืนสู่สังคมของเด็กและครอบครัว เช่น การดำเนินการขอสถานะทางกฎหมายให้กับเด็กและครอบครัว
3. **ผู้รับผิดชอบด้านสุขภาพและสังคมสงเคราะห์** ซึ่งเป็นตัวแทนจากหน่วยจัดบริการ (Service Provider) ทำหน้าที่ดำเนินการในรายละเอียดเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูเด็กและครอบครัว ตามแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี เช่น บริการด้านการศึกษา สุขภาพ อาชีพ เป็นต้น

บทบาทของผู้จัดการรายกรณี (Case Manager)¹⁷

1. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนหลักในการให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก
2. สื่อสารให้เด็กได้รู้ถึงการตัดสินใจต่าง ๆ ที่กระทบต่อตัวเด็ก และสื่อสารให้ฝ่ายต่าง ๆ รับรู้ถึงความเห็นของเด็กให้มากที่สุด
3. ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ต้องเข้ามามีบทบาทในกระบวนการให้ความช่วยเหลือเด็ก
4. เรียกประชุมรายกรณีเพื่อวางแผนการดำเนินการ ตั้งแต่กระบวนการขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการให้ความช่วยเหลือเด็ก
5. จัดบันทึกและจัดทำเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและแผนงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ความช่วยเหลือเด็กทั้งหมด และเก็บรักษาอย่างเป็นระบบ
6. รายงานความคืบหน้าการดำเนินการต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546
7. แจ้งเหตุกรณีเด็กมีความจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพหรือกรณีจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการสงเคราะห์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก ไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546

¹⁷ SOP ข้อ 7.1

บทบาทหน้าที่ของหน่วยจัดบริการ (Service Provider)¹⁸

1. จัดบริการตามแผนที่กำหนดไว้
2. สนับสนุนให้บริการเด็กและครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ
3. ประสานการทำงานอย่างใกล้ชิดกับผู้จัดการรายกรณี
4. รายงานความคืบหน้าการดำเนินการต่อคณะทำงานสหวิชาชีพ

เมื่อได้รายชื่อหน่วยงานที่จะจัดตั้งคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีแล้ว ให้นัดประชุมคณะทำงาน ให้ความช่วยเหลือรายกรณี โดยมีประเด็นในการประชุม ดังต่อไปนี้

1. รายงานข้อเท็จจริงเบื้องต้นเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว เพื่อให้คณะทำงานฯ มีความเข้าใจตรงกัน¹⁹ เกี่ยวกับที่มาที่ไปของกรณีนี้ โดยรายละเอียดของการรายงานประกอบด้วย
 - รายละเอียดเบื้องต้นของเด็ก
 - เด็กถูกส่งตัวมาที่ห้องกักได้อย่างไร
 - มีการดำเนินการอะไรไปแล้วบ้างจนถึงวันประชุม
 - มีประเด็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการหรือไม่
2. กำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานที่ร่วมเป็นคณะทำงานฯ และกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ

หมายเหตุ ในทางปฏิบัติ การดำเนินการในขั้นตอนนี้มักเกิดขึ้นในระยะเวลาอันรวดเร็ว ดังนั้นการประชุม คณะทำงานช่วยเหลือรายกรณีในขั้นตอนนี้อาจเป็นการประชุมคณะทำงานที่มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนไม่มาก และหารือในประเด็นหลักเกี่ยวกับการวางแผนการหาสถานที่รองรับเด็กเป็นหลัก

¹⁸ SOP ข้อ 7.2

¹⁹ คู่มือการคุ้มครองเด็กแรงงานต่างชาติ

ขั้นตอนที่ 2 การพิจารณากำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลเด็ก (การให้ความคุ้มครองเฉพาะหน้า)

การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการตามข้อ 6.2 ของบันทึกความเข้าใจฯ โดยเป็นการดำเนินการในเวลาเดียวกันกับการดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 แต่มุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้าแก่เด็กเพื่อความปลอดภัย และเข้าถึงกลุ่มเด็กที่มีความเปราะบาง การดำเนินการอาจเกิดขึ้นในขณะที่ตัวเด็กยังอยู่ในสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ในระหว่างที่เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าหน้าที่กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน หรือเจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กและครอบครัว ดำเนินการคัดกรองและหาสถานที่รองรับแทนการกักตัวเด็กไว้ในห้องกักฯ

เป้าหมายของการดำเนินการ	เพื่อประเมินความเสี่ยงและให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า
ผู้มีหน้าที่หลักในการปฏิบัติงาน	เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่กรมกิจการเด็กและเยาวชน คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี
ผลลัพธ์	แผนการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า

การปฏิบัติงานตามบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อการส่งกลับ

หลักปฏิบัติ	วิธีปฏิบัติ
เด็กต้องไม่ถูกกักตัว หรือกักตัวในระยะเวลาที่สั้นที่สุด	ดำเนินการประเมินความเสี่ยงของเด็กและจัดบริการเพื่อคุ้มครองเฉพาะหน้าอย่างรวดเร็ว
ประโยชน์สูงสุดของเด็ก	การจัดบริการสำหรับเด็ก ให้ดำเนินการโดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละราย รวมถึง ภาษา วัฒนธรรมของเด็ก และความต้องการเฉพาะของเด็กแต่ละราย
เด็กมีสิทธิได้รับการดูแลตามมาตรฐาน	เด็กและครอบครัวควรอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมระหว่างกระบวนการกักตัว และสถานะการเข้าเมืองของเด็กต้องไม่เป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของเด็ก เช่น การรักษาพยาบาล อาหาร และที่พักอาศัย

หลักปฏิบัติ	วิธีปฏิบัติ
เด็กควรได้รับการดูแลในระบบครอบครัว	การส่งเด็กไปสถานรองรับโดยแยกจากผู้ปกครอง ต้องพิจารณาเป็นแนวทางสุดท้ายและต้องมีการชี้แจงรายละเอียดที่ชัดเจนกับเด็กและผู้ปกครอง
การบริการที่ตอบสนองต่อสถานะและความต้องการของเด็ก	การดำเนินการต่าง ๆ ในขั้นตอนการคัดกรองให้คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละราย เช่น พัฒนาการ ภาษา รวมถึงภูมิหลังของเด็ก
การดำเนินการแบบบูรณาการ	การประเมินความเสี่ยงและการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า ดำเนินการโดยการประสานงานกับหน่วยงานด้านการคุ้มครองเด็กและหน่วยงานด้านกฎหมายในการประเมินความเสี่ยง และ ระดมทรัพยากรเพื่อให้การช่วยเหลือเด็ก

ลำดับการปฏิบัติงาน

- 2.1 เจ้าหน้าที่กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน หรือเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หรือเจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กและครอบครัว ตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง เพื่อทราบรายละเอียดเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวเด็กและบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องจากขั้นตอนที่ 1
- 2.2 เข้าถึงตัวเด็กเพื่อประเมินสถานะของเด็ก โดยมุ่งเน้นหาข้อเท็จจริงเพื่อการประเมินความเสี่ยงสำหรับการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กที่มีความเปราะบาง เช่น เด็กที่เดินทางโดยลำพัง (Unaccompanied Children) เด็กที่พลัดพรากจากบิดามารดา (Separated Children) เด็กเล็ก เด็กที่มีภาวะเจ็บป่วย เด็กที่มีข้อเท็จจริงน่าเชื่อว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์
- 2.3 หากพบเด็กมีความเสี่ยง ผู้ปฏิบัติงานแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง กำหนดมาตรการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้าเพื่อความปลอดภัยของเด็ก

รายละเอียดการดำเนินการแต่ละขั้นตอน

การประเมินความเสี่ยง

เจ้าหน้าที่กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ²⁰ ที่ดำเนินการร่วมกับสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองในการรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อประเมินว่าเด็กอยู่ในภาวะอันตรายหรือความเสี่ยงใด ๆ ที่ต้องได้รับความช่วยเหลือเฉพาะหน้าหรือไม่ การประเมินความเสี่ยงสามารถประเมินเบื้องต้นทางร่างกายได้จากการสังเกตรูปร่างลักษณะ ร่องรอยต่าง ๆ ทางร่างกาย ลักษณะการแต่งกายของเด็กว่ามีสุขลักษณะอย่างไร การเจริญเติบโตสมวัยหรือไม่ การประเมินความเสี่ยงทางด้านจิตใจอาจสังเกตได้จากพฤติกรรมของเด็ก การมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับบุคคลทั่วไป อย่างไรก็ตาม หากสามารถประสานงานหน่วยงานที่ให้บริการทางการแพทย์เพื่อทำการตรวจสุขภาพและประเมินความเสี่ยงของเด็ก จะทำให้ผลการประเมินมีความชัดเจนและจัดบริการให้เด็กได้ตรงประเด็นมากขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยงและประเมินการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า²¹

ประเด็นความเสี่ยงที่พบได้

- การบาดเจ็บ การเจ็บป่วย
- เด็กทารกที่ยังต้องได้เต้านมแม่ หรือ เด็กที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ โดยหากไม่ดำเนินการโดยทันทีอาจได้รับอันตรายรุนแรง
- ลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกของเด็ก เช่น เงียบ ไม่ร่าเริง ซึ่งอาจเป็นผลกระทบจากการแยกจากหรือจากความสับสนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

การรายงานเมื่อพบเด็กมีความเสี่ยงต้องการความช่วยเหลือเฉพาะหน้า

เมื่อเจ้าหน้าที่ของกองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน หรือ หน่วยงานที่อยู่ร่วมในคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี พบข้อเท็จจริงว่าเด็กมีความเสี่ยงและจำเป็นต้องได้รับความคุ้มครองเฉพาะหน้าให้แจ้งให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองทราบโดยทันทีเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็ก

²⁰ ในกรุงเทพฯ หมายถึง เจ้าหน้าที่จากกรมกิจการเด็กและเยาวชน ในต่างจังหวัดหมายถึง เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หรือ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด

กรณีการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้าสามารถกระทำได้ในสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือ เช่น การส่งเด็กเข้ารับการรักษาอาการบาดเจ็บที่สถานพยาบาล การส่งเด็กไปยังสถานรองรับโดยทันที เป็นต้น

การดำเนินการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า พนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองเด็กฯ หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก อาจพิจารณาใช้มาตรการคุ้มครองเฉพาะหน้า ตามกฎหมายคุ้มครองเด็ก เช่น การส่งเด็กให้อยู่ในความอุปการะของบุคคลที่เหมาะสมเป็นการชั่วคราว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 33 (1),(2) หรือ ส่งเด็กให้อยู่ในความคุ้มครองดูแลของครอบครัวอุปถัมภ์หรือสถานรองรับที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับเด็ก

ประเด็นความเสี่ยงที่มีโอกาสพบได้ในกรณีนี้และแนวทางในการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า

ประเด็นความเสี่ยง	แนวทางการดำเนินการ
เด็กอายุต่ำกว่า 3 ขวบหรืออยู่ในระหว่างกินนมแม่	ดำเนินการให้เด็กและมารดาเด็กอยู่ในสถานที่ที่สามารถให้การดูแลเด็กได้อย่างเหมาะสม เช่น พิจารณาส่งเด็กและมารดาเด็กไปยังสถานรองรับโดยทันที
เด็กที่มีปัญหาสุขภาพหรืออาการเจ็บป่วย	ประสานงานองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (International Organization for Migration : IOM) ที่ประจำอยู่ที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเพื่อให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น ส่งเด็กเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล
กรณีหญิงตั้งครรภ์	ส่งตัวหญิงตั้งครรภ์เข้ารับการตรวจสุขภาพโดยทันที

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี

การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการตามข้อ 6.3 ของบันทึกความเข้าใจ ประกอบด้วย 1) ประเมินสภาวะและความต้องการของเด็ก และ จัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี 2) การนำเสนอแผนการให้ความช่วยเหลือเด็กและครอบครัวให้คณะทำงานสหวิชาชีพพิจารณาให้ความเห็นชอบ โดยการดำเนินการในส่วนนี้เป็นการดำเนินการควบคู่กันไประหว่างขั้นตอนที่ 3 และ ขั้นตอนที่ 4²² โดยแบ่งระยะการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

3.1) ระยะที่หนึ่ง การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณีเพื่อนำเด็กออกจากห้องกักไปยังสถานรองรับแทนการกักตัว

3.2) ระยะที่สอง การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะสั้น หมายถึง การให้ความช่วยเหลือในระยะสามเดือนแรกเมื่อเด็กถูกส่งตัวไปยังสถานรองรับหรือชุมชน

3.3) ระยะที่สาม การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาว หมายถึง การให้ความช่วยเหลือช่วงหลังจากระยะที่สองไปจนยุติการให้บริการ

เป้าหมายของการดำเนินการ	- ประเมินสภาพและความต้องการของเด็ก เพื่อกำหนดสถานรองรับแทนการส่งกลับ - กำหนดวิธีการในการให้ความช่วยเหลือระยะสั้นและระยะยาว
ผู้มีหน้าที่หลักในการปฏิบัติงาน	- คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี - เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง
ผลลัพธ์	- แผนการส่งต่อไปสถานรองรับหรือชุมชน - แผนการให้ความช่วยเหลือระยะสั้น และระยะยาว

²² ดูรายละเอียดในขั้นตอนที่ 4 การประสานและส่งต่อเพื่อเข้ารับบริการที่เหมาะสม

การปฏิบัติงานตามบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

หลักปฏิบัติ	วิธีปฏิบัติ
เด็กต้องไม่ถูกกักตัว หรือกักตัวในระยะเวลาที่สั้นที่สุด	การดำเนินการในขั้นตอนนี้เด็กควรอยู่ในสถานรองรับหรือการดูแลรูปแบบอื่นที่มีใช้ห้องกัก
ประโยชน์สูงสุดของเด็ก	การจัดทำแผนโดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเด็กเป็นรายบุคคลและให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กเองให้ได้มากที่สุด
เด็กมีสิทธิได้รับการดูแลตามมาตรฐาน	เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการโดยระดมทรัพยากรและประสานงานกับหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เด็กได้รับบริการขั้นพื้นฐานโดยสถานะทางกฎหมายต้องไม่เป็นข้อจำกัดในการรับบริการขั้นพื้นฐาน
เด็กควรได้รับการดูแลในระบบครอบครัว	ในการวางแผนให้ความช่วยเหลือรายกรณี ผู้ปฏิบัติงานควรมีรายละเอียดเกี่ยวกับครอบครัวหรือบุคคลแวดล้อมเด็กเพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการให้ความช่วยเหลือให้เด็กกลับไปอยู่ในความดูแลของครอบครัวในระยะยาว และแผนการอยู่ในสถานรองรับควรใช้เป็นทางเลือกสุดท้ายในการดำเนินการ
การบริการที่ตอบสนองต่อสถานะและความต้องการของเด็ก	การดำเนินการต่าง ๆ ในขั้นตอนการคัดกรองควรคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละราย เช่น พัฒนาการ ภาษา รวมถึงภูมิหลังของเด็ก
การดำเนินการแบบบูรณาการ	คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีมีความชัดเจนในบทบาทหน้าที่และแผนการให้ความช่วยเหลือเด็กแต่ละราย

ลำดับการปฏิบัติงาน

3.1 ระยะที่หนึ่ง การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณีเพื่อนำเด็กจากห้องกักไปยังสถานรองรับแทนการกัก

- คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีสืบค้นข้อเท็จจริงเพื่อประเมินสถานะว่าเด็กเป็นกลุ่มเด็กเปราะบางหรือเด็กที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษหรือไม่ (ต่อเนื่องจากการดำเนินขั้นตอนที่ 1) และประเมินหาสถานที่รองรับและวิธีการดูแลที่เหมาะสมแทนการกักเด็กไว้ในห้องกัก (การดำเนินการในขั้นตอนนี้เกิดขึ้นในเวลาเดียวกันกับการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า)
- เมื่อได้กำหนดสถานรองรับที่เหมาะสมกับสถานะของเด็กแล้ว คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีจัดทำแผนการส่งเด็กไปยังสถานรองรับหรือชุมชนตามที่กำหนดในแผน และดำเนินการทางเอกสารเพื่อขออนุมัติแผนการให้ความช่วยเหลือเด็กจากคณะทำงานสหวิชาชีพที่กำหนดภายใต้บันทึกความเข้าใจ
- ในกรณีที่การส่งเด็กไปอยู่ยังสถานรองรับหรือชุมชน จำเป็นต้องดำเนินการทางกฎหมายเพื่อขอประกันตัวมารดาเด็กหรือบุคคลที่ต้องไปอยู่ร่วมกับเด็ก คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีที่รับผิดชอบการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ดำเนินการกำหนดผู้ค้ำประกันและการเตรียมเอกสารต่าง ๆ สำหรับการประกันมารดา / ผู้ดูแลเด็ก อย่างไรก็ตามหากมีมาตรการที่สามารถส่งเด็กไปยังสถานรองรับหรือชุมชน ตามแผนการให้ความช่วยเหลือ คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีอาจหารือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อหาช่องทางทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการดังกล่าว

3.2 ระยะที่สอง การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะสั้น หมายถึง การให้ความช่วยเหลือในระยะสามเดือนแรกเมื่อเด็กและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กถูกส่งตัวไปยังสถานรองรับแทนการกัก

- เมื่อดำเนินการส่งเด็กไปยังสถานรองรับแทนห้องกักแล้ว คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีดำเนินการสืบค้นข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเพื่อประเมินสถานะและความต้องการในระยะสั้น โดยการประเมินความต้องการในระยะนี้มุ่งเน้นที่การช่วยเหลือเด็กและครอบครัวในการปรับตัวกับสถานรองรับใหม่ และทราบสถานะที่ต้องการได้รับการพัฒนาและฟื้นฟู การดำเนินการในส่วนนี้มีความต่อเนื่องไปสู่การวางแผนระยะยาวเช่นกัน
- เมื่อได้ข้อเท็จจริงครบถ้วนแล้ว คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี จัดประชุมคณะทำงานเพื่อการประเมินสถานะและความต้องการของเด็ก เพื่อนำข้อเท็จจริงที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์สภาพปัญหาของเด็ก วิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาเหล่านั้นและนำมาวางแผนการให้ความช่วยเหลือและแบ่งบทบาทหน้าที่ให้แต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดร่วมกันติดตามประเมินผลการดำเนินการ ผลลัพธ์ของการดำเนินการในขั้นตอนนี้ คือ

- 1) Case Profile เป็นเอกสารซึ่งระบุรายละเอียดประวัติของเด็กและบุคคลแวดล้อม
สถานะของเด็กและความต้องการได้รับการพัฒนา
 - 2) แนวทางการให้ความช่วยเหลือเด็ก โดยจัดทำเป็นแผนการให้ความช่วยเหลือ
รายบุคคล (individual care plan and individual care action plan)
- เมื่อจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว กรมกิจการเด็กและเยาวชน
หรือบ้านพักเด็กและครอบครัวหรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
นำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณีเสนอให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจัดประชุมคณะทำงาน
สหวิชาชีพเพื่อขอความเห็นชอบแผนการให้ความช่วยเหลือตามที่กำหนดในแนบปฏิบัติ ข้อ 6.3
เมื่อคณะทำงานสหวิชาชีพรับรองแผนการให้ความช่วยเหลือ กรมกิจการเด็กและเยาวชน
หรือบ้านพักเด็กและครอบครัวหรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
ดำเนินการร่วมกับคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีเพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กตามแผน
การให้ความช่วยเหลือเด็ก

3.3 ระยะที่สาม การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาว หมายถึง การให้ความช่วยเหลือต่อเนื่อง จากระยะที่สองไปจนยุติการให้บริการ

- ระหว่างการดำเนินการตามแผนการให้ความช่วยเหลือรายบุคคลระยะสั้น คณะทำงานให้ความ
ช่วยเหลือรายกรณีจัดประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อติดตามประเมินผลการให้ความช่วยเหลือ
เป็นระยะ (รายละเอียดการติดตามประเมินผลการให้ความช่วยเหลือในขั้นตอนที่ 4)
- คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีจัดประชุมคณะทำงานเพื่อปรับแผนการให้ความ
ช่วยเหลือและจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาว โดยแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาว
มุ่งเน้นที่การพัฒนาและฟื้นฟูเด็กระยะยาว และการเตรียมความพร้อมเรื่องการคืนสู่สังคมของเด็ก
เป็นหลัก

รายละเอียดการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน

ระยะที่หนึ่ง การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณีเพื่อนำเด็กออกจากห้องกักไปยังสถานรองรับแทนห้องกัก
จากการคัดกรองและขึ้นทะเบียนประวัติเด็ก คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีจะได้ข้อเท็จจริงเบื้องต้น
ที่สามารถกำหนดแผนการส่งเด็กไปยังสถานรองรับแทนห้องกัก โดยประกอบด้วยข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

- เด็กเป็นกลุ่มเด็กเปราะบางหรือกลุ่มเด็กที่ต้องการดูแลเป็นพิเศษหรือไม่ และมีพยานหลักฐานใดระบุถึงข้อเท็จจริงนั้น
- เด็กมีความต้องการพิเศษในการดูแลหรือไม่
- สถานรองรับที่เหมาะสมกับเด็กคือที่ไหน
- กระบวนการส่งเด็กไปสถานรองรับมีประเด็นต้องคำนึงถึงเป็นพิเศษหรือไม่ เช่น การแยกจากครอบครัว การจัดการกรณีเด็กเป็นพี่น้องต่างเพศหรือต่างวัย ภาษาที่เด็กใช้ อาการป่วยหรือบาดเจ็บ เป็นต้น

จากผลการคัดกรองที่ดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายการกรณีพิจารณาวิธีการเลือกสถานรองรับให้เด็กได้ตามแนวทางต่อไปนี้

ผลการคัดกรอง	แนวทางการดำเนินการ
เด็กที่เดินทางโดยลำพัง (Unaccompanied Children)	กรมกิจการเด็กและเยาวชนรับตัวเด็กเข้ารับการคุ้มครองในสถานรองรับโดยทันที
เด็กที่พลัดพรากจากบิดามารดา (Seperated Children)	กรมกิจการเด็กและเยาวชนรับตัวเด็กเข้ารับการคุ้มครองในสถานรองรับโดยทันที
เด็กกลุ่มต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ	ดำเนินการคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กฯ ประกอบกับแนวทางตามกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็ก ²³
เด็กเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์	ดำเนินการคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ประกอบกับกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
เด็กที่มีผู้ปกครองมาด้วย	ส่งเด็กเข้ารับการดูแลชั่วคราวที่อาคารผู้ต้องกักหญิงและเด็กพร้อมศูนย์ดูแลเด็ก สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ระหว่างกำหนดแนวทางการช่วยเหลือระยะต่อไป
กรณีเด็กเป็นบุคคลในความห่วงใยของ UNHCR เจ้าหน้าที่ของ UNHCR จะร่วมดำเนินการกับคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายการนี้ตลอดกระบวนการให้ความช่วยเหลือจนสิ้นสุดกระบวนการคืนสู่สังคม	

²³ รายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการคุ้มครองเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 โปรดอ่านเพิ่มเติมใน คู่มือปฏิบัติและข้อตกลงร่วมกัน เรื่อง การคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กในภาวะเสี่ยงและเป็นผู้เสียหายจากการละเมิด ละเลยทอดทิ้ง แสวงประโยชน์ และความรุนแรง

การประเมินเพื่อเลือกสถานรองรับให้เด็ก

ในการประเมินเพื่อเลือกสถานรองรับให้เด็กนั้น ให้พิจารณาจากสภาวะของเด็กว่าเด็กต้องการสถานรองรับในลักษณะใดที่สอดคล้องกับสภาวะของเด็ก เช่น อายุของเด็ก พัฒนาการของเด็ก ลักษณะที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ เช่น เด็กพิการ ความต้องการของเด็กนั้นนอกจากจะเป็นประเด็นกำหนดประเภทของสถานรองรับแล้วยังมีความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมในการรับตัวเด็กของสถานรองรับด้วยเช่นกัน

สถานรองรับเด็กที่คณะกรรมการสามารถพิจารณาส่งเด็กได้ในปัจจุบันมีดังนี้

สถานรองรับ	พื้นที่	กลุ่มเป้าหมาย	ข้อกำหนดในการดูแลเด็ก
บ้านพักเด็กและครอบครัว	กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด	เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546	รับเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ดูแลเด็กได้ระยะเวลาสูงสุด 3 เดือน เพื่อกระบวนการแรกรับ หรือ คั่นส่งสังคมสำหรับเด็กที่ไม่ต้องการการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพระยะยาว
สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ และคุ้มครองและฟื้นฟูสวัสดิภาพ	กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด	เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546	ให้การดูแลเด็กที่ผ่านการประเมินสภาวะจากสถานแรกรับหรือ เด็กที่ต้องการได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ และการฟื้นฟูระยะยาว
อาคารผู้ต้องกักหญิงและเด็กพร้อมศูนย์ดูแลเด็ก สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง	กรุงเทพฯ	เด็กและมารดาเด็กที่ถูกส่งตัวมาจากห้องกัก สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองสวนพลู	เป็นสถานที่ดูแลเด็กชั่วคราวระหว่างกระบวนการหาสถานรองรับระยะยาวให้เด็ก
จัดให้อยู่เป็นกลุ่มช่วยเหลือดูแลตัวเองในชุมชน ²⁴	กรุงเทพฯ	เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546	
ครอบครัวอุปถัมภ์ ²⁵	กรุงเทพฯ	เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546	

²⁴ SOP ข้อ 6.5

²⁵ SOP ข้อ 6.5

ระยะที่สอง การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะสั้น

แผนการให้ความช่วยเหลือรายบุคคลระยะสั้นมุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือในระยะสามเดือนแรก เมื่อเด็กถูกส่งตัวไปยังสถานรองรับแทนการกักตัวเด็ก ประเด็นที่ต้องคำนึงถึงในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ คือ เป็นระยะแรกที่ต้องเปลี่ยนที่อยู่ และอาจมีกรณีที่เด็กถูกส่งตัวไปโดยแยกจากผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กมีความผูกพันด้วย นอกจากนี้การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการเตรียมการเพื่อให้ความช่วยเหลือในระยะยาวต่อไป และแม้การหาสถานที่รองรับแทนการกักตัวในห้องกักจะมีสภาพความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกว่า แต่สถานรองรับก็ถือเป็นสถานที่ที่เด็กควรอยู่ในระยะเวลาที่สั้นที่สุด

ประเด็นที่คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีควรพิจารณาในการวางแผนการให้ความช่วยเหลือเด็ก รายกรณีในระยะสั้น มีดังต่อไปนี้

- ผลกระทบในการปรับตัวในสถานรองรับและแนวทางการฟื้นฟูและลดความเครียดของเด็กจากการปรับตัว
- การประเมินสภาวะ และความสามารถในการดูแลเด็กของเครือญาติหรือบุคคล และการรักษาสัมพันธภาพระหว่างเด็กกับบุคคลเหล่านั้นหรือส่งเสริมความสามารถในการดูแลเด็กได้อย่างไร
- การจัดการให้การรักษาอาการเจ็บป่วยต่อเนื่อง หรือ ปัญหาด้านสุขภาพด้านอื่น ๆ ของเด็ก
- ประเด็นด้านกฎหมายของเด็กทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางกฎหมายของเด็ก และเงื่อนไขทางกฎหมายที่เป็นเงื่อนไขในการส่งเด็กไปสถานรองรับ เช่น การประกันตัวผู้ดูแลเด็ก
- กรณีเด็กเป็นบุคคลในความห่วงใยขององค์การข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ขั้นตอนการดำเนินการของเด็กอยู่ในขั้นตอนใด และมีกระบวนการใดที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องหรือไม่

การสืบค้นข้อเท็จจริงและการประเมินความต้องการเพื่อจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายบุคคลระยะสั้น

เมื่อเด็กถูกส่งตัวมายังสถานรองรับ ในระหว่างกระบวนการแรกรับเพื่อช่วยเหลือเด็กในระยะแรก การปรับตัวเข้ากับเจ้าหน้าที่และสถานที่ใหม่ พนักงานเจ้าหน้าที่ฯ ผู้รับผิดชอบ และคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี ต้องจัดการให้มีการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อนำไปประเมินสภาวะและความต้องการในระหว่างที่เด็กอยู่ในกระบวนการแรกรับและเป็นการเตรียมการเพื่อวางแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาวต่อไป

ประเด็นการสืบค้นข้อเท็จจริง

ประเด็นการสืบค้นข้อเท็จจริงในขั้นตอนนี้จะมุ่งเน้นเพื่อทราบรายละเอียดของเด็กเพิ่มเติม เพื่อกำหนดแผนการดูแลระหว่างอยู่ในสถานรองรับ และ การวางแผนระยะยาว ประเด็นข้อเท็จจริงที่ต้องสืบค้น คือ

- **ประวัติความเป็นมาของเด็ก** เพื่อทราบที่มาที่ไปของเด็ก ในขั้นตอนนี้ ผู้ปฏิบัติงานอาจนำข้อเท็จจริงที่ได้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเด็กมาจัดทำเป็น Life Line เพื่อทราบลำดับความเป็นมาของเด็ก รวมถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเดินทางมาประเทศไทยของเด็กและครอบครัว แผนของเด็กและครอบครัว เพื่อนำไปพิจารณาแนวทางในการคืนสู่สังคมของเด็ก
- **พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก** เพื่อทราบประเด็นในการพัฒนาหรือฟื้นฟูเด็ก ในส่วนนี้ คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี ควรหาข้อเท็จจริงตามมาตรฐานขั้นต่ำในการดูแลเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กฯ เป็นกรอบในการสืบค้นข้อเท็จจริง
- **ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง** และบุคคลเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับเด็กอย่างไร ในส่วนนี้ คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีสามารถนำข้อเท็จจริงที่ได้มาแสดงในรูปแบบของสาแหรกครอบครัว (Family Tree) และแผนผังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลแวดล้อม (Ecomap)

การประเมินสถานะและความต้องการระยะสั้น มีประเด็นในการพิจารณาดังนี้

- เด็กมีปัญหาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตหรือไม่ ถ้ามีปัญหาเหล่านั้นมีระดับความรุนแรงอย่างไร และสาเหตุเกิดจากอะไร
- เด็กได้รับผลกระทบจากการย้ายที่อยู่หรือไม่ หากมี ระดับความรุนแรงเป็นอย่างไร
- เด็กมีบุคคลที่มีศักยภาพในการคุ้มครองเด็กหรือไม่ ถ้ามี ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลเหล่านั้นเป็นอย่างไร
- สถานะทางกฎหมายของเด็กเป็นอย่างไร และมีช่องทางในการคืนสู่สังคมได้อย่างไรบ้าง
- จากการประเมินความต้องการของเด็กข้างต้น สถานรองรับที่เด็กอยู่สามารถจัดบริการที่เด็กต้องการได้หรือไม่ ถ้าได้ ต้องมีการปรับกิจกรรมในการดูแลระยะยาวอย่างไร หากไม่ได้สถานที่ใดเป็นสถานที่ที่เหมาะสมกับการดูแลเด็กระยะยาว

การประชุมคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีเพื่อประเมินสถานะและความต้องการของเด็ก

ในขั้นตอนนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่ ฯ หรือหัวหน้าคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีอาจจัดประชุมคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีเพื่อร่วมประเมินสถานะเด็ก โดยมีประเด็นและกระบวนการประชุม ดังนี้²⁶

²⁶ คู่มือการปฏิบัติให้ความช่วยเหลือเด็กต่างชาติ หน้า 84

1. ผู้เข้าร่วมประชุมนำเสนอข้อเท็จจริงทั้งหมดที่ได้จากการสืบค้นข้อเท็จจริงทางด้านสุขภาพ พัฒนาการ และพฤติกรรมของเด็กและครอบครัว
2. ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันอภิปรายเพื่อวินิจฉัยสถานะของเด็ก โดยนำข้อเท็จจริงที่นำเสนอในข้อ 1 มาเปรียบเทียบกับสถานะปกติที่เด็กควรจะเป็นว่ามีส่วนใดที่ต่างออกไป
3. จากข้อสรุปที่ได้ในข้อ 2 ให้ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันวินิจฉัยหาสาเหตุที่ทำให้สถานะของเด็กทั้งทางร่างกาย สุขภาพ พัฒนาการ และพฤติกรรมของเด็กและครอบครัว มีความแตกต่างจากที่ควรจะเป็น
4. ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันวินิจฉัยว่าสาเหตุของปัญหานั้น ๆ เป็นต้นตออย่างแท้จริงหรือไม่ และไม่มีเหตุปัจจัยอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหาได้อีก

ระยะที่สาม การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาว

แผนการให้ความช่วยเหลือรายบุคคลระยะยาว หมายถึง การให้ความช่วยเหลือต่อเนื่องจากการให้ความช่วยเหลือระยะสั้นไปจนยุติการให้บริการ การดำเนินการขั้นตอนนี้เกิดขึ้นเมื่อเด็กสามารถปรับตัวกับสถานรองรับหรืออยู่ในชุมชนแห่งใหม่ได้ และคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีจัดทำแผนให้ความช่วยเหลือรายกรณีระยะยาวสำหรับเด็ก การให้ความช่วยเหลือระยะยาวอาจเกิดขึ้นได้ทั้งกรณีที่เด็กยังคงอยู่ในสถานรองรับเดิม หรือต้องย้ายไปสถานที่ใหม่ที่เหมาะสมกับการดูแลเด็กในระยะยาว แผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาว มีวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาฟื้นฟู และวางแผนการคืนสู่สังคมของเด็ก

แผนการให้ความช่วยเหลือเด็กรายบุคคลระยะยาว ประกอบด้วยประเด็น ดังต่อไปนี้

- ความต้องการด้านการพัฒนาและการฟื้นฟูของเด็ก และ แนวทางในการพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก
- เด็กมีเครือข่ายทางสังคมที่มีความสามารถในการดูแลเด็กในระยะยาวหรือไม่ ถ้ามี จะมีแนวทางในการรักษาความสัมพันธ์และสนับสนุนให้บุคคลดังกล่าวสามารถรับเด็กไปดูแลได้อย่างไร
- กรณีเด็กเป็นบุคคลในความห่วงใยขององค์การข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ขั้นตอนการดำเนินการของเด็กอยู่ในขั้นตอนใด และ มีกระบวนการใดที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องหรือไม่
- กรณีเด็กไม่ได้เป็นบุคคลในความห่วงใยขององค์การข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ สถานะทางกฎหมายของเด็กมีช่องทางในการคืนสู่สังคมของเด็กได้อย่างไรบ้าง และมีหน่วยงานใดต้องเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง

พนักงานเจ้าหน้าที่ฯ หรือคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี ต้องดำเนินการรวบรวมข้อเท็จจริงเพิ่มเติม รวมถึงผลการให้ความช่วยเหลือจากการให้ความช่วยเหลือระยะสั้น เพื่อประเมินและการวางแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาว การประเมินสถานะของเด็กและวางแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาวควรดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสามเดือนนับตั้งแต่เริ่มกระบวนการให้ความช่วยเหลือเด็ก เมื่อเด็กเข้ามาอยู่ในสถานรองรับฯ หรือชุมชน

เมื่อได้ข้อเท็จจริงที่เพียงพอแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือ หัวหน้าคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี จัดประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อนำข้อเท็จจริงที่ได้ มาประเมินสภาวะและความต้องการที่แท้จริงของเด็กนำไปสู่ การวางแผนการช่วยเหลือระยะยาว โดยประเด็นการหารือในการให้ความช่วยเหลือระยะยาว ประกอบด้วย

- เด็กมีสภาวะที่แตกต่างจากสภาวะปกติตามวัยเมื่อเทียบกับพัฒนาการตามวัยหรือไม่ อย่างไร
- ผู้ปกครองเด็กมีความสามารถในการดูแลเด็กได้เพียงใด หรือ มีข้อจำกัดใดที่ผู้ปกครองต้องการ ความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถดูแลเด็กได้
- สถานะทางกฎหมายของเด็กมีผลในกระบวนการคืนสู่สังคมของเด็กอย่างไร
- เด็กเหมาะสมกับการอยู่ในความดูแลในรูปแบบใด ทั้งนี้ต้องพิจารณาประกอบทั้งด้านการพัฒนา และฟื้นฟูเด็ก ความปลอดภัยและสถานภาพทางกฎหมายของเด็กและครอบครัว

ข้อควรคำนึงในการจัดรูปแบบการให้ความช่วยเหลือในระยะยาว

การให้ความช่วยเหลือระยะยาวสามารถดำเนินการได้ในหลายรูปแบบ ประเด็นสำคัญคือ วิธีการช่วยเหลือนั้น ต้องสอดคล้องกับสภาวะและความต้องการที่แท้จริงของเด็ก ประเด็นที่ต้องคำนึงถึงในการให้ความช่วยเหลือระยะยาว สำหรับกรณีเด็กในบริบทของการย้ายถิ่นในกรณีนี้ มีดังต่อไปนี้

- การให้ความช่วยเหลือระยะยาวต้องนำไปสู่แผนการคืนสู่สังคมของเด็กและครอบครัว
- ในกรณีจัดการศึกษาของเด็ก นอกจากการจัดการเพื่อให้เด็กเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานแล้ว ควรเป็น รูปแบบการศึกษาที่เตรียมความพร้อมให้เด็กในการคืนสู่สังคม ซึ่งอาจหมายถึงการกลับภูมิลำเนา ของเด็ก หรือ การเดินทางไปประเทศที่สามของเด็กและครอบครัว
- กรณีกลุ่มเด็กที่ถูกแยกจาก หรือเด็กที่ไม่มีผู้ปกครอง การช่วยเหลือระยะยาวควรนำไปสู่การตามหา ครอบครัว หรือ นำเด็กเข้าสู่การดูแลทางเลือกในระบบครอบครัวระยะยาว
- กรณีที่เด็กมีครอบครัวควรมีการพิจารณาการรักษา หรือ ฟื้นฟูสมรรถภาพระหว่างเด็ก กับครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงความพร้อมและสภาพของครอบครัว ที่ไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก ดังนั้นในกรณีที่พ่อแม่เด็กที่ไม่มีลักษณะเป็นอันตรายต่อเด็ก แต่ไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจหรือปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ แผนการ ให้ความช่วยเหลือระยะยาวควรรวมถึงการให้การสนับสนุนครอบครัวให้สามารถดูแลเด็กได้ด้วย
- สถานรองรับเด็กควรเป็นสถานที่ที่สนับสนุนให้การดำเนินการช่วยเหลือระยะยาวดำเนินการได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาวควรพิจารณาสถานรองรับ ที่เหมาะสมในการจัดบริการระยะยาวให้เด็กด้วย
- การดำเนินการทางกฎหมายสำหรับเด็กและครอบครัวควรพิจารณาทั้งประเด็นทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับสถานะของเด็กและประเด็นที่เป็นเงื่อนไขในการดูแลเด็กด้วย เช่น ประเด็นตาม กฎหมายคุ้มครองเด็ก หรือการประกันตัวผู้ปกครองของเด็กออกจากห้องกัก

ขั้นตอนที่ 4 การประสานงานและส่งต่อเพื่อเข้ารับบริการที่เหมาะสม

การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการตามข้อ 6.4, 6.5 และ 6.6 ภายใต้บันทึกความเข้าใจ ฯ เป็นการปฏิบัติงานต่อเนื่องจากขั้นตอนที่ 3 การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือเป็นรายกรณี เมื่อแผนการให้ความช่วยเหลือเด็กได้รับการอนุมัติจากคณะทำงานสหวิชาชีพแล้ว

เป้าหมายของการดำเนินการ	เด็กได้รับบริการตามแผนการให้ความช่วยเหลือรายบุคคล แผนการให้ความช่วยเหลือรายบุคคลสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของเด็ก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดบริการให้เด็ก เข้าใจบทบาทหน้าที่และจัดบริการให้เด็กได้ตามแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี
ผู้มีหน้าที่หลักในการปฏิบัติงาน	สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง คณะทำงานสหวิชาชีพ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด บ้านพักเด็กและครอบครัวกรุงเทพมหานคร / จังหวัด คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี (Case Management Team) พนักงานเจ้าหน้าที่ฯ หน่วยจัดบริการ

การปฏิบัติงานตามหลักปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลง

หลักปฏิบัติ	วิธีปฏิบัติ
เด็กต้องไม่ถูกกักตัว หรือกักตัวในระยะเวลาที่สั้นที่สุด	การจัดบริการให้เด็ก การหาสถานที่รองรับเด็กถือเป็นความจำเป็นเร่งด่วนลำดับแรกสำหรับผู้ปฏิบัติงานต้องดำเนินการให้เด็ก
ประโยชน์สูงสุดของเด็ก	การจัดทำแผนโดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเด็กเป็นรายบุคคลและให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กเองให้ได้มากที่สุด
การบริการที่ตอบสนองต่อสถานะและความต้องการของเด็ก	การจัดบริการต้องอยู่บนพื้นฐานเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของเด็ก และคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละราย เช่น พัฒนาการ ภาษา รวมถึงภูมิหลังของเด็ก
การดำเนินการแบบบูรณาการ	คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีมีความชัดเจนในบทบาทหน้าที่และแผนการให้ความช่วยเหลือเด็กแต่ละราย

ลำดับการปฏิบัติงาน

4.1 เมื่อแผนการให้ความช่วยเหลือเด็ก (ระยะสั้นและระยะยาว) ได้รับการอนุมัติจากคณะทำงานสหวิชาชีพ คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีดำเนินการตามแผนโดยมีประเด็นต่าง ๆ ต้องพิจารณาดังนี้

- กรณีมีการแยกเด็ก ให้ดำเนินการเตรียมความพร้อมเด็ก และประสานงานหน่วยงานที่ต้องรับตัวเด็ก บางกรณีเป็นการแยกเด็กไปพร้อมกับแม่เด็ก ซึ่งเด็กและแม่จะแยกจากพ่อของเด็ก มีข้อควรคำนึง กรณีที่ผู้ดูแลหลักของเด็กไม่ใช่พ่อแม่เด็ก ซึ่งอาจจะเป็นตา ยาย พี่สาว เป็นต้น โดยสถานการณ์ อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในกระบวนการช่วยเหลือขั้นตอนการส่งตัวเด็กจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ไปยัง สถานรองรับ หรือการเปลี่ยนสถานที่จากสถานรองรับในช่วงการดูแลระยะสั้นไปยังสถานรองรับ สำหรับการดูแลระยะยาว
- พิจารณากรณีเด็กต้องแยกจากผู้ปกครอง
- พิจารณาเงื่อนไขทางกฎหมายของเด็ก หรือ ผู้ที่แยกตัวมากับเด็ก เช่น การประกันตัว

4.2 พนักงานเจ้าหน้าที่ฯ หรือคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีดำเนินการเตรียมความพร้อมเด็ก และครอบครัว และการส่งต่อข้อมูลและวางแผนแรกรับกับหน่วยงานที่รับตัวเด็กไปดูแล

4.3 เมื่อเด็กถูกส่งตัวไปยังสถานรองรับแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ฯ หรือ คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี เรียกประชุมคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีเพื่อประชุมติดตามผลการดำเนินการ

รายละเอียดการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน

การเตรียมความพร้อม และ ประสานงานเพื่อรับตัวเด็กออกจากห้องกักและส่งตัวไปยังสถานรองรับ หรือในกรณี เด็กต้องเปลี่ยนที่อยู่จากการช่วยเหลือระยะสั้นไปสู่การช่วยเหลือระยะยาว

วิธีการให้ความช่วยเหลือเด็กและครอบครัวอาจมีการเปลี่ยนที่อยู่ของเด็ก เช่น การย้ายเด็กจากห้องกัก ไปยังสถานรองรับ หรือในกรณีเด็กต้องเปลี่ยนที่อยู่จากการช่วยเหลือระยะสั้นไปสู่การช่วยเหลือระยะยาว ซึ่งจำเป็นต้องมีการเตรียมการที่ดี เพื่อให้กระบวนการเปลี่ยนที่อยู่เด็กในกระบวนการนี้ ไม่ส่งผลกระทบต่อเด็ก หรือส่งผลกระทบต่อด้านลบต่อเด็กน้อยที่สุด

ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นคือ การย้ายเด็กไปยังที่อยู่ใหม่ทำให้เด็กต้องแยกจากผู้ปกครอง เช่น บางกรณี เด็กถูกย้ายไปสถานที่อื่นโดยที่บิดามารดาไม่ได้รับการอนุญาตให้ไปอยู่ในสถานที่เดียวกับเด็ก หรือ กรณีที่เด็ก ถูกย้ายออกไปพร้อมกับมารดาแต่บิดายังคงถูกควบคุมตัวอยู่ในห้องกัก ซึ่งการดำเนินการในลักษณะเช่นนี้ ย่อมส่งผลให้เด็กได้รับผลกระทบจากการแยกจากผู้ปกครอง ซึ่งไม่เป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก

การเตรียมความพร้อมเด็กในขั้นตอนนี้ ผู้ปฏิบัติงานต้องคำนึงประเด็นดังต่อไปนี้

- เจ้าหน้าที่ที่แจ้งและทำความเข้าใจกับเด็กและผู้ดูแลถึงแผนการให้ความช่วยเหลือเด็ก ให้เด็กและผู้ดูแลทราบวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับ รับทราบ ความกังวลของเด็กและครอบครัว ให้เด็กและครอบครัวมีส่วนร่วมกำหนดวิธีการในการ คลายความกังวลในข้อกังวลต่าง ๆ
- เจ้าหน้าที่ชี้แจง และ ทำความเข้าใจกับเด็กและครอบครัวเกี่ยวกับสิ่งที่จะเกิดขึ้น แผนการ ดำเนินการที่จะเกิดขึ้นต่อไป เด็กและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการ ให้ความช่วยเหลือได้อย่างไร ตัวอย่างกิจกรรมที่เจ้าหน้าที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ เช่น Life book บันทึกการเดินทาง เป็นต้น

การติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนการให้ความช่วยเหลือ

พนักงานเจ้าหน้าที่ฯ หรือ หัวหน้าคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี มีหน้าที่แบ่งบทบาทหน้าที่ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดบริการและติดตามความคืบหน้าของการจัดบริการให้เด็กตามแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี นอกจากการบันทึกความก้าวหน้าในการให้บริการในแบบการติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการตามแผนการให้บริการ (Individual Care Plan Tracking) การดำเนินการข้างต้นควรมีการประชุมเพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่และติดตามความก้าวหน้า วิเคราะห์ผลการจัดบริการให้เด็กและครอบครัว โดยมีแนวประเด็นการประชุมที่มคณะทำงานเพื่อการให้ความช่วยเหลือรายกรณีเพื่อการวางแผนและการติดตามผลการดำเนินการดังนี้

1. การประชุมเพื่อจัดลำดับความสำคัญของการให้บริการ
 - พิจารณาความเร่งด่วนของงานว่าถ้าไม่ดำเนินการ หรือหากไม่ดำเนินแก้ไขภายในระยะเวลาจะทำให้เกิดความเสียหายต่อเด็ก
 - ถ้าไม่ดำเนินการใด ๆ จะเกิดความเสียหายร้ายแรงตามมา
2. การประชุมเพื่อวางแผนการให้บริการและการแบ่งงาน
 - ภารกิจหรือบริการเหล่านี้ มีหน่วยงานใดที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง หรือมีศักยภาพในการดำเนินการดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร
 - กำหนดหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ความเชี่ยวชาญ มีทรัพยากรในการจัดบริการดังกล่าวรับไปดำเนินการ
 - จัดหาหน่วยงานเข้ามาร่วมให้บริการในจุดหรือช่วงใดของกระบวนการที่ยังขาดอยู่
 - ร่วมกันจัดทำแผนการให้บริการ โดยแผนการให้บริการต้องระบุถึง ก) เป้าหมายของการให้บริการ ข) เป้าหมายลำดับรองของการให้บริการแต่ละส่วนเพื่อเป็นตัวชี้วัดให้เห็นความก้าวหน้าว่ามุ่งไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ (Milestones) และ ค) รายละเอียดบริการที่ต้องจัดให้แก่เด็กและครอบครัว รวมถึงกลุ่มเป้าหมาย เช่น เป็นแผนสำหรับเด็ก หรือ เป็นแผนสำหรับผู้ปกครอง ง) กรอบเวลา หรือ ตารางเวลาสำหรับปฏิบัติงานที่ตกลงร่วมกัน จ) กระบวนการสำหรับการติดตามและทบทวนแผนปฏิบัติงาน การรายงานความก้าวหน้าในและการประเมินเพื่อยุติการให้บริการ
3. การประชุมเพื่อการติดตามและประเมินผลการดำเนินการ โดยหัวหน้าคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีเรียกประชุมคณะทำงานฯ ตามประเด็นการประชุมดังต่อไปนี้
 - หน่วยงานหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ไปดำเนินการรายงานผลการดำเนินการ

- พิจารณาว่า การดำเนินการเป็นไปตามมติหรือไม่ ในกรณีที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบไม่สามารถดำเนินการตามแผนการให้บริการได้ ให้ผู้ให้บริการชี้แจงเหตุผลหรืออุปสรรคที่ไม่สามารถดำเนินงานหรือให้บริการตามแผนการให้บริการได้
- คณะทำงานร่วมกันวิเคราะห์ความคืบหน้าของการให้บริการว่าบรรลุเป้าหมายหลักในการดำเนินการโดยวิเคราะห์สภาวะความเปลี่ยนแปลงของเด็กกว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักที่ตั้งไว้หรือไม่ รวมถึงร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาหรือปรับแผนการจัดบริการให้สอดคล้องกับสภาวะปัจจุบันของเด็ก
- ในการวิเคราะห์ผลการจัดบริการ อาจพบว่ามี การดำเนินการตามแผนแล้ว แต่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ อาจเกิดจากหลายสาเหตุดังนี้²⁷
 - วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ไม่สอดคล้องกับศักยภาพในการดำเนินการ หรือไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ เช่น กรณีของเด็กที่มีมีความพิการทางสมอง ซึ่งไม่สามารถรักษาให้กลับมาเป็นปกติได้ หรือต้องได้รับการดูแลจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน แต่คณะทำงานไม่มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในพื้นที่ หรือการให้บริการที่ต้องมีคนดูแลสนับสนุนช่วยเหลือ ซึ่งผู้ให้บริการไม่สามารถจัดหาให้ได้
 - ความไม่พร้อมของผู้ให้บริการ เช่น การกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองเด็กเป็นผู้ยื่นคำร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยผู้นั้นไม่เคยทำมาก่อน โดยประเด็นดังกล่าวแก้ไขได้โดยเปลี่ยนตัวบุคคลที่มีประสบการณ์ในการยื่นคำร้องดังกล่าวมาเป็นผู้ดำเนินการแทน
 - วิธีการหรือเครื่องมือที่ใช้ไม่ได้ผล เช่น การกำหนดในแผนการให้บริการให้มีการเยี่ยมบ้าน ให้เด็กได้มีโอกาสพบกับผู้ปกครอง โดยเป้าหมายเพื่อช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งพบว่าวิธีการดังกล่าวไม่สามารถทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ซึ่งอาจต้องปรับแก้โดยการจัดกิจกรรมในลักษณะของการบำบัดโดยเทคนิคการปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม (Cognitive Behavior Therapy)

²⁷ ปรับจาก คู่มือปฏิบัติและข้อตกลงร่วมกัน เรื่อง การคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กในภาวะเสี่ยงและเป็นผู้เสียหายจากการละเมิด ละเลยทอดทิ้ง แสวงประโยชน์ และความรุนแรง หน้า 121

การวางแผนปฏิบัติงานผิดพลาด ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ เช่น

1. ข้อเท็จจริงที่ใช้ในการประเมินความต้องการรับบริการของเด็กและครอบครัวคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เช่น พบข้อเท็จจริงในภายหลังว่าความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ปกครองไม่ใช่พ่อแม่ลูกกันโดยสายเลือด
2. ตั้งสมมติฐานผิด เช่น ในกรณีของพ่อแม่เด็กไม่มีความพร้อมในการดูแลเด็ก เนื่องจากการขาดเงินทุนและอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ โดยตั้งสมมติฐานว่าสาเหตุที่พ่อแม่ไม่พร้อมเนื่องจากไม่มีงานทำ แต่ภายหลังพบว่า พ่อแม่เด็กได้นำอุปกรณ์การประกอบอาชีพที่ให้ไปขาย เมื่อทำการวิเคราะห์ใหม่พบว่า พ่อแม่เด็กไม่ใช่พ่อแม่โดยสายเลือดของเด็กจึงต้องการให้เด็กอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่และไม่เป็นภาระของตัวเอง
3. กระบวนการจัดบริการไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ เช่น กรณีที่ครอบครัวอยู่ในระหว่างการเตรียมตัวไปประเทศที่สามแต่แผนการให้บริการจัดให้เด็กเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนไทย แทนที่จะจัดกิจกรรมเพื่อเตรียมการปรับตัวในการเดินทางไปประเทศที่สาม

ขั้นตอนที่ 5 การส่งกลับและคืนสู่สังคม

การปฏิบัติงานในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการตามข้อ 6.7 ภายใต้บันทึกความเข้าใจฯ การปฏิบัติในขั้นตอนนี้ในทางปฏิบัติจะเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันกับการดำเนินการตามขั้นตอนที่ 4 โดยเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการให้ความช่วยเหลือระยะยาว แต่มุ่งเน้นในส่วนของการวางแผนส่งตัวเด็กคืนสู่สังคม

การคืนสู่สังคมเป็นเป้าหมายสำคัญในการให้ความช่วยเหลือเด็กในกรณีนี้ เนื่องจากการพลัดถิ่น เป็นเหตุให้เด็กมีสถานะเป็นบุคคลเข้าเมืองผิดกฎหมายและถูกนำตัวมาที่ห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ตามที่ได้กล่าวไปในส่วนที่หนึ่งของคู่มือฉบับนี้แล้วว่า การบริหารจัดการรายกรณีในกรณีนี้เป็นการจัดการรายกรณีเพื่อให้เด็กได้รับการคุ้มครอง เข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานและสามารถคืนสู่สังคมได้อย่างปลอดภัย การดำเนินการส่งกลับและคืนสู่สังคม มีประเด็นการทำงานหลักสองประเด็นคือ 1. การดำเนินการเตรียมความพร้อมเด็กและผู้ดูแลเด็ก 2. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคืนสู่สังคมของเด็ก ซึ่งมาตรการทางกฎหมายนั้นเป็นประเด็นที่ทำให้การคืนสู่สังคมของเด็กในกรณีนี้มีความซับซ้อนกว่าการจัดการคืนสู่สังคมในกรณีอื่น ๆ

เป้าหมายของการดำเนินการ	เพื่อให้เด็กและครอบครัวของผู้อพยพปลอดภัยจากสภาวะการพลัดถิ่น และเด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมและผู้ดูแลที่สามารถให้การคุ้มครองและพัฒนาเด็กได้
ผู้มีหน้าที่หลักในการปฏิบัติงาน	คณะทำงานสหวิชาชีพ คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ กรมกิจการเด็กและเยาวชน

การปฏิบัติงานตามหลักปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลง

หลักปฏิบัติ	วิธีปฏิบัติ
ประโยชน์สูงสุดของเด็ก	การคืนสู่สังคมต้องคำนึงถึง ความต้องการและลักษณะเฉพาะของเด็ก เป็นรายบุคคลและให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กเองให้มากที่สุด
เด็กมีสิทธิได้รับการดูแลตามมาตรฐาน	เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการโดยระดมทรัพยากรและประสานงานกับหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เด็กได้รับบริการขั้นพื้นฐาน โดยสถานะทางกฎหมายไม่เป็นข้อจำกัดในการรับบริการขั้นพื้นฐาน

หลักปฏิบัติ	วิธีปฏิบัติ
เด็กควรได้รับการดูแลในระบบครอบครัว	กระบวนการคืนสู่สังคมต้องทำทั้งเด็กและครอบครัว และต้องมีการประสานงาน การบริหารจัดการที่ดีเพื่อให้เด็กและครอบครัวได้เข้าสู่กระบวนการคืนสู่สังคม สร้างหลักประกันว่าจะไม่เกิดการแยกจากกันระหว่างเด็กกับครอบครัวในกระบวนการคืนสู่สังคม
การบริการที่ตอบสนองต่อสถานะและความต้องการของเด็ก	แผนการคืนสู่สังคมต้องดำเนินการบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานะและความต้องการที่แท้จริงของเด็ก และคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละราย เช่น พัฒนาการ ภาษา รวมถึงภูมิหลังของเด็ก และมีกระบวนการมีส่วนร่วมของเด็ก
การดำเนินการแบบบูรณาการ	การให้ความช่วยเหลือระยะยาวและกระบวนการคืนสู่สังคมควบคู่กันไป

ลำดับการปฏิบัติงาน

1. คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีตรวจสอบสถานภาพทางกฎหมายของเด็กเพื่อทราบช่องทางการคืนสู่สังคมของเด็ก ในส่วนนี้เป็นการดำเนินการเพื่อกำหนดประเทศปลายทาง และหน่วยงานที่จะต้องประสานงานและดำเนินการในการเตรียมการเรื่องการคืนสู่สังคมของเด็กได้
2. การติดตามหาครอบครัวและการประเมินครอบครัวกรณีที่พบว่าเด็กมีเครือญาติหรือครอบครัว
3. ประเมินสถานะและความต้องการของเด็ก เพื่อนำเสนอในการวางแผนคืนสู่สังคมของเด็กต่อประเทศปลายทางที่จะรับตัวเด็กว่าจะต้องมีการเตรียมการอย่างไร โดยเฉพาะในกรณีที่เป็กลุ่มเด็กที่เปราะบาง
4. จัดทำแผนการคืนสู่สังคม ซึ่งประกอบด้วยแผนเกี่ยวกับการเตรียมตัวเด็ก แผนเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการเดินทางไปประเทศปลายทาง และแผนการดำเนินการด้านกฎหมาย
5. เมื่อจัดทำแผนการคืนสู่สังคมของเด็กเป็นที่เรียบร้อยแล้ว กรมกิจการเด็กและเยาวชน ประสานงาน คณะทำงานสหวิชาชีพแจ้งให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองดำเนินการติดต่อประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการคืนสู่สังคม

รายละเอียดการดำเนินการแต่ละขั้นตอน

แนวทางการคืนสู่สังคมเป็นไปตามสภาพของเด็กแต่ละกลุ่มตามข้อ 6.7 ของแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐาน ซึ่งได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบการคืนสู่สังคมของเด็ก และแนวทางการคืนสู่สังคมไว้

กลุ่มเด็ก	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	แนวทางการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน		
		กลับภูมิลำเนาโดย ความสมัครใจ	ประเทศที่สาม	อยู่ถาวรใน ประเทศไทย
เด็กและครอบครัว เป็นบุคคลในความ ห่วงใยของ UNHCR	UNHCR IOM	x	x	ยังไม่มีแนวทาง ในปัจจุบัน
เด็กที่ไม่ได้เป็นบุคคล ในความห่วงใยของ UNHCR	กรมกิจการเด็กและ เยาวชน	x	x	ยังไม่มีแนวทาง ในปัจจุบัน

การเตรียมแผนการคืนสู่สังคม

	กรณีเด็กเป็นบุคคลในความห่วงใย ของ UNHCR	กรณีเด็กไม่เป็นบุคคลในความห่วงใยของ UNHCR
การติดตามหา ครอบครัวเด็ก	กรณีเด็กที่เดินทางโดยลำพัง หรือเด็กที่ พลัดพรากจากบิดามารดา UNHCR ประสานงานคณะกรรมการกาชาด ระหว่างประเทศในการติดตาม ครอบครัวเพื่อให้เด็กกลับคืนสู่ ครอบครัวในประเทศภูมิลำเนา หรือ ประเทศที่สาม ประสานงานกับคณะทำงานให้ความ ช่วยเหลือรายกรณีเพื่อร่วมดำเนินการ ติดตามและประเมินครอบครัว	พนักงานเจ้าหน้าที่ฯ นักสังคมเคราะห์ ที่ดูแล เด็กจะเป็นผู้ปฏิบัติงานหลักในกรณีนี้ โดยการ ติดต่อประสานงานกับประเทศต้นทางหรือ สถานทูตของประเทศที่เด็กถือสัญชาติเพื่อทำ การติดตามหาครอบครัวเด็กและประเมินความ พร้อมในการรับตัวเด็กกลับไปดูแล ผู้รับผิดชอบงานด้านกฎหมายประสานงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับ การทำเอกสารประจำตัวหรือเอกสารราชการอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการเดินทางของเด็ก เช่น หนังสือ เดินทาง วีซ่า ในกรณีนี้เด็กอาจไม่มีเอกสาร การเดินทางใด ๆ และอาจมีความจำเป็นต้องทำ กระบวนการพิสูจน์สัญชาติซึ่งเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบงานด้านกฎหมายต้องติดต่อ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบ กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการของแต่ละ ประเทศจะมีความแตกต่างกันไป

	กรณีเด็กเป็นบุคคลในความห่วงใยของ UNHCR	กรณีเด็กไม่เป็นบุคคลในความห่วงใยของ UNHCR
		และความซับซ้อนก็จะแตกต่างกันไปตามข้อเท็จจริงของเด็กแต่ละราย ข้อพึงคำนึงถึงในกรณีที่เด็กมีผู้ปกครอง คือ กระบวนการทั้งหมดต้องกระทำโดยให้เด็กและผู้ปกครองเดินทางกลับพร้อมกัน
การประสานงานกับประเทศหรือพื้นที่ปลายทางเพื่อการส่งกลับ	UNHCR จะ ดำเนิน การ ร่วม กับ คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี เพื่อติดตามและประเมินครอบครัว ประสานงานร่วมกับองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่น ในกรณีเด็กและครอบครัวกลับสู่ภูมิลำเนาโดยสมัครใจ	พนักงานเจ้าหน้าที่ฯ นักสังคมสงเคราะห์ ประสานงานสถานทูตของประเทศที่เด็กจะเดินทางกลับไป
การเตรียมความพร้อมเด็กเพื่อการส่งกลับ	UNHCR จะ ดำเนิน การ ร่วม กับ คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี เพื่อติดตามและประเมินครอบครัว ประสานงานร่วมกับองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่น ในกรณีเด็กและครอบครัวกลับสู่ภูมิลำเนาโดยสมัครใจ	คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีจัดกระบวนการเตรียมความพร้อมเด็ก (ดูรายละเอียดการเตรียมความพร้อมเด็ก)
การส่งกลับ	UNHCR จะ ดำเนิน การ ร่วม กับ คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี เพื่อติดตามและประเมินครอบครัว ประสานงานร่วมกับองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่น ในกรณีเด็กและครอบครัวกลับสู่ภูมิลำเนาโดยสมัครใจ	เจ้าหน้าที่ประสานงานร่วมกับสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองในการจัดการเอกสารการเดินทาง และการเดินทาง ในกรณีเด็กเดินทางตามลำพัง กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ดำเนินการให้มีผู้ดูแลเด็กระหว่างการเดินทาง ในกรณีเด็กเดินทางลำพังต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศปลายทางเพื่อรับเด็กและมีการส่งข้อมูลเกี่ยวกับเด็กเพื่อการส่งต่อการดูแลเด็ก

การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการคืนสู่สังคมเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางการคืนสู่สังคม

กระบวนการคืนสู่สังคม ในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือรายกรณีในบริบทของผู้ย้ายถิ่นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นเป้าหมายหลักของเด็กและครอบครัว อย่างไรก็ตามความท้าทายในการดำเนินการรายกรณี คือ การกลับคืนสู่ภูมิลำเนาอาจไม่ใช่ทางออกที่เป็นที่ต้องการของเด็กและครอบครัว ในขณะเดียวกันการคืนสู่สังคมไปประเทศที่สามหรือการอยู่อาศัยอย่างถูกกฎหมายในประเทศไทยก็ยังมีข้อจำกัดทางกฎหมายของประเทศปลายทางและขึ้นอยู่กับสถานะและสถานะของเด็กและครอบครัว ดังนั้น การให้เด็กและครอบครัวได้รับทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการคืนสู่สังคมของตนเองจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับการคืนสู่สังคมอย่างสม่ำเสมอ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ

- ให้ผู้รับบริการเข้าใจเงื่อนไขทางกฎหมายของตนเอง
- ให้ผู้รับบริการทราบช่องทางที่เป็นไปได้ของตนเองในการคืนสู่สังคม ในกรณีนี้คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีอาจหาข้อมูลเกี่ยวกับช่องทางในการคืนสู่สังคมเพื่อนำมาพูดคุยกับผู้รับบริการได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการกลับประเทศต้นทางหรือการไปประเทศที่สาม ซึ่งอาจมีแนวทางที่เหมาะสมหรือมีความเป็นไปได้ เช่น Private Sponsorship for Refugee, Humanitarian Visa เป็นต้น
- ให้ผู้รับบริการทราบรายละเอียดการดำเนินการทางกฎหมายในการคืนสู่สังคม
- เสริมพลังผู้รับบริการในการพัฒนาตนเองและเตรียมความพร้อมคืนสู่สังคม ระหว่างรอกระบวนการคืนสู่สังคม

การเตรียมความพร้อมเพื่อการส่งกลับ

เมื่อได้ข้อสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับการคืนสู่สังคมของเด็กว่าเด็กจะคืนสู่สังคมไปที่ใด และกระบวนการเป็นอย่างไร ในระหว่างดำเนินการทางเอกสารการเดินทาง คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีดำเนินการร่วมกับผู้ดูแลเด็กเตรียมความพร้อมเด็กในการส่งกลับ การดำเนินการในส่วนนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อให้เด็กมีข้อมูลเพียงพอเกี่ยวกับกระบวนการการคืนสู่สังคม และจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือเด็กในกระบวนการปรับตัวกับสถานที่ที่เด็กจะไปอยู่ แม้ในกรณีที่เด็กกลับภูมิลำเนาแต่เด็กห่างเหินจากภูมิลำเนาเดิมมาเป็นเวลานาน ดังนั้นการช่วยเหลือเด็กให้มีทักษะในการปรับตัวจะช่วยลดความตึงเครียดของเด็กได้มากขึ้น

ประเด็นในการเตรียมความพร้อมเด็กเพื่อการคืนสู่สังคม ที่คณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีควรคำนึงถึง คือ

- เด็กและครอบครัวเข้าใจกระบวนการการดำเนินการทางกฎหมาย ที่ต้องดำเนินการในการคืนสู่สังคมของตนเอง
- ให้เด็กและครอบครัวเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองในการดำเนินการคืนสู่สังคม
- เพื่อทราบข้อกังวลในการคืนสู่สังคมของเด็กและครอบครัว และเป็นประเด็นในการประสานงานประเทศปลายทางเพื่อเตรียมการรองรับเด็กและครอบครัว
- ให้เด็กและครอบครัวเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปรับตัว เช่น การกลับภูมิลำเนาที่ตนเองเดินทางจากมาเป็นเวลานาน การเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรม การใช้ชีวิตประจำวันในประเทศปลายทาง
- ฝึกทักษะที่จำเป็นในการปรับตัวในประเทศปลายทาง เช่น การฝึกสนทนาภาษาที่ต้องใช้ในประเทศปลายทาง เพื่อให้ทราบหน่วยงาน บุคคลและบริการที่เตรียมไว้ในประเทศปลายทาง

ภาคผนวก

- ก. บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ
- ข. ขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure – SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ
- ค. กฎกระทรวง กำหนดแนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก หรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก พ.ศ. 2549
- ง. ตัวอย่างแผนผังครอบครัว (Family Tree)
- จ. ตัวอย่าง Life line
- ฉ. ตัวอย่าง Ecomap
- ช. แบบบันทึกการดำเนินการให้ความช่วยเหลือรายกรณี
- ซ. แผนการให้ความช่วยรายบุคคล (Individual Care Plan Tracking)
- ณ. แบบบันทึกการประชุมทีมสหวิชาชีพ

บันทึกความเข้าใจ

เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าว เพื่อรอการส่งกลับ

๑. อารัมภบท

เนื่องด้วยผลกระทบจากสถานการณ์การเมืองและการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชากรโยกย้ายถิ่นฐาน โดยเฉพาะเด็ก ทั้งที่เดินทางมากับบิดา มารดาหรือผู้ปกครอง และเดินทางมาโดยลำพัง โดยเด็กเหล่านี้มีสถานะความเปราะบางเป็นพิเศษ และมีความเสี่ยงต่อการถูกแสวงประโยชน์ ในรูปแบบต่างๆ อีกทั้งอาจถูกจับกุมและกักตัวไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กบัญญัติให้การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใดให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติถึงการใช้อำนาจในองค์กรของรัฐต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ พร้อมทั้งระบุครอบคลุมให้รัฐพึงช่วยเหลือเด็กให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ คุ้มครอง และป้องกันมิให้เด็กถูกระงับด้วยความรู้แรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม พร้อมทั้งให้มีการจัดสรรงบประมาณบนพื้นฐานของความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันของเพศ วัย และสภาพของเด็ก เพื่อความเป็นธรรม ประกอบกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child – CRC) ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๓๕ และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๓๕ คำแนะนำทั่วไป ฉบับที่ ๖ ของคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ เรื่อง การปฏิบัติต่อเด็กที่เดินทางโดยลำพังและเด็กที่พลัดพรากจากประเทศภูมิลำเนา (General Comments No.6 on Treatment of Unaccompanied and Separated children outside their country of origin, 2005) และข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๖๔/๑๔๒ (United Nations General Assembly Resolution 64/142) เรื่อง แนวปฏิบัติด้านการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็ก (United Nations Guideline on Alternative Care, 2009) ส่งผลให้ประเทศไทยต้องส่งเสริมและคุ้มครองให้เด็กทุกคนในประเทศไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคมแวดล้อม ที่ได้รับการคุ้มครองและดูแล

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กโยกย้ายถิ่นฐานเกิดจากปัจจัยสาเหตุหลากหลายประการ และมีความสลับซับซ้อนที่จำต้องอาศัยแนวทางความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่ครอบคลุมและเป็นองค์รวม ดังนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงได้จัดประชุม ร่วมกับสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อจัดทำบันทึกความเข้าใจฉบับนี้ขึ้น สำหรับให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือและปกป้องคุ้มครองเด็ก ที่ถูกกักตัวไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ ให้สอดคล้องกับกรอบกฎหมายภายในประเทศและพันธกรณีระหว่างประเทศของไทย

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการแก้ไขปัญหาการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ ของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

๒.๒ เพื่อกำหนดกลไกและหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนของหน่วยงานในการสร้างหลักประกันว่าเด็กจะได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกรอบกฎหมายภายในประเทศและพันธกรณีระหว่างประเทศของไทย

๓. คำนิยามของเด็กที่พึงได้รับการช่วยเหลือ

“เด็ก” หมายถึง คนต่างด้าวซึ่งมีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี บริบูรณ์ ที่ถูกกักตัวไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

๔. หลักการปฏิบัติ

๔.๑ เด็กจะต้องไม่ถูกกักตัว เว้นแต่ในกรณีจำเป็นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ให้จัดอยู่ในสถานที่ควบคุมคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ เป็นมาตรการสุดท้ายและใช้ระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

๔.๒ ในการตัดสินใจดำเนินการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อเด็ก จะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นข้อพิจารณาลำดับแรก และจะต้องรับฟังความคิดเห็นจากเด็กด้วยเสมอ

๔.๓ เด็กมีสิทธิที่จะได้รับมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เพียงพอสำหรับการพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ ศีลธรรม และสังคมของเด็ก

๔.๔ ในการกำหนดวิธีการอุปการะเลี้ยงดูเด็กให้พิจารณาให้ความสำคัญกับการอุปการะโดยใช้ครอบครัวเป็นฐานมาเป็นลำดับแรก โดยใช้สถานรองรับของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือสถานรองรับเอกชนที่จดทะเบียนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นทางเลือกสุดท้าย และให้อยู่ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

๔.๕ การจัดให้เด็กอยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูในรูปแบบของการเลี้ยงดูทดแทนใดๆ จะต้องพิจารณาถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็กอย่างเหมาะสม ในขณะที่ต้องมีการแสวงหาทางออกที่ยั่งยืนในการเลี้ยงดูเด็กไว้ด้วย

๔.๖ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการมาตรการอันเหมาะสม เพื่อให้เด็กได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

๕. การดำเนินงาน

๕.๑ การรับตัว คือ การดูแลเด็กที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ก่อนที่จะส่งให้หน่วยงานอื่นดำเนินการช่วยเหลือต่อไป

๕.๒ การสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพ คือ การสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามบทบัญญัติ ในกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

๕.๓ การส่งกลับ คือ การส่งตัวเด็กกลับประเทศต้นทางหรือประเทศที่สาม อย่างปลอดภัย มีศักดิ์ศรี และอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

๖. กระบวนการคุ้มครองเด็กรายกรณี

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะให้ความร่วมมือกันดำเนินการเพื่อสร้างหลักประกันว่าเด็กจะได้รับการคุ้มครองและช่วยเหลือ ในรูปแบบของคณะทำงานสหวิชาชีพ ดังต่อไปนี้

๖.๑ การคัดกรองและการจัดทำทะเบียนประวัติของเด็ก

๖.๒ การพิจารณากำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลเด็ก

๖.๓ การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือ เป็นรายกรณี

๖.๔ การประสานงานและการส่งต่อเพื่อเข้ารับบริการที่เหมาะสม

๖.๕ การกำหนดวิธีการให้บริการและการเลี้ยงดูทดแทน

๖.๖ การกำหนดมาตรฐานครอบครัวเลี้ยงดูทดแทน

๖.๗ กระบวนการส่งกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม และการหาทางออกที่ยั่งยืน

ทั้งนี้ หลังจากวันลงนามในบันทึกความเข้าใจฉบับนี้แล้ว ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน ภายใน ๓๐ วัน

๗. การแสวงหาความร่วมมือจากองค์การระหว่างประเทศ องค์กรภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

๗.๑ เพื่อให้การดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจฉบับนี้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการต่างประเทศ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันกำหนดแนวทางความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ องค์กรภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการช่วยเหลือสนับสนุน ทั้งในด้านการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพ และการส่งกลับ หรือการดำเนินการอื่นใดในส่วนที่เกี่ยวข้องตามอำนาจหน้าที่

๗.๒ ให้หน่วยงานตามข้อ ๗.๑ ร่วมกันพิจารณารายชื่อองค์การระหว่างประเทศ องค์กรภาคเอกชน และองค์กรภาคประชาสังคม ที่เหมาะสมที่จะร่วมดำเนินการภายใต้บันทึกความเข้าใจฉบับนี้

๘. การติดตามและประเมินผล

๘.๑ การติดตามผล จัดให้มีการประชุมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามบันทึกความเข้าใจนี้ เพื่อตรวจสอบติดตาม และกำกับดูแลการปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามกรอบของกฎหมาย และนโยบายที่เกี่ยวข้อง

๘.๒ การรายงานผล กำหนดให้มีการรายงานผลอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ทั้งนี้ ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยสำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ ร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดทำรายงาน ตามข้อ ๘.๒ โดยให้ประสานงานและรับฟังข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งร่วมกันดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจฉบับนี้ พร้อมทั้งให้จัดส่งรายงานดังกล่าวมายังสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติด้วย

๙. การทบทวนและยกเลิกบันทึกความเข้าใจ

๙.๑ ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน และกระทรวงศึกษาธิการ พิจารณาทบทวนสาระสำคัญของบันทึกความเข้าใจทุกปี เพื่อประมวลอุปสรรค ปัญหา และข้อขัดข้อง ในการปฏิบัติตามบันทึกความเข้าใจฉบับนี้ และจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

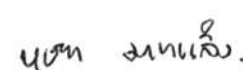
๙.๒ กรณีทบทวนบันทึกความเข้าใจแล้วพบว่า หลักการหรือสาระสำคัญของบันทึกความเข้าใจ เปลี่ยนไป อันเนื่องมาจากบริบททางกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับอื่น ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจพิจารณาความเหมาะสมในการยกเลิกบันทึกความเข้าใจฉบับนี้

๑๐. การบังคับใช้บันทึกความเข้าใจ

บันทึกความเข้าใจมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ถัดจากวันที่ผู้มีอำนาจลงนามของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงแรงงาน ได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจ โดยทำขึ้นเป็นเจ็ดฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกันทุกประการ จึงได้ลงนามไว้เป็นสำคัญและเก็บรักษาฝ่ายละหนึ่งฉบับ เพื่อแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทราบและถือปฏิบัติตามบันทึกความเข้าใจต่อไป

บันทึกความเข้าใจนี้ทำไว้ ณ วันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๒

 ลงนาม พลตำรวจเอก ลงนาม (จักรทิพย์ ชัยจินดา) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ	 (นายปรเมธี วิมลศิริ) ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
---	--

 ลงนาม ลงนาม (นางบุษยา มาทแล็ง) ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	 (นายฉัตรชัย พรหมเลิศ) ปลัดกระทรวงมหาดไทย
--	---

 ลงนาม ลงนาม (นายแพทย์สุขุม กาญจนพิมาย) ปลัดกระทรวงสาธารณสุข	 (นายการุณ สกุลประดิษฐ์) ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
--	--

 ลงนาม (นายจรินทร์ จักกะพาก) ปลัดกระทรวงแรงงาน
--

ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (STANDARD OPERATING PROCEDURE –SOP) ภายใต้ บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็ก ไว้ในสถานกักตัว คนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

๑. หลักการและเหตุผล

นายกรัฐมนตรี (พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา) ประกาศคำมั่นของไทยในการประชุมสุดยอดระดับผู้นำด้านผู้ลี้ภัยของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙ ณ นครนิวยอร์ก โดยมีคำมั่นข้อที่ ๔ การไม่กักเด็กในห้องกักตรวจคนเข้าเมือง โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก ประกอบกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กโยกย้ายถิ่นฐานมีจำนวนเพิ่มขึ้น มีความสลับซับซ้อน เนื่องจากปัจจัยสาเหตุหลากหลายประการ จำเป็นต้องอาศัยแนวทางความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่ครอบคลุมและเป็นองค์รวม ดังนั้นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และองค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งเครือข่ายพันธมิตร จัดทำบันทึกความเข้าใจขึ้น เพื่อดำเนินการและหามาตรการที่เหมาะสมสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของประเทศไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานช่วยเหลือและปกป้องคุ้มครองเด็กที่ถูกกักตัวไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

นอกจากมาตรการทางด้านกฎหมายดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลไทยยังให้ความสำคัญกับการพัฒนากลไกและมาตรการพิเศษต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจว่ากระบวนการในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองมีประสิทธิภาพ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงการต่างประเทศ ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้ร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน จัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานว่าด้วยการกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองขึ้น

ขั้นตอนการปฏิบัติงานฯ ฉบับนี้จัดทำขึ้นสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และคณะทำงานสหวิชาชีพ โดยให้ความร่วมมือในการดำเนินงานช่วยเหลือคุ้มครองเด็กที่อยู่ในสถานกักตัวของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ให้เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องและที่สอดคล้องกับภารกิจของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการต่างประเทศ รวมทั้งเครือข่ายพันธมิตร และพันธกิจระหว่างประเทศ เพื่อให้ดำเนินการเป็นไปในหลักการและแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกันของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

๒.๒ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานตามกระบวนการคุ้มครองเด็ก ภายใต้อำนาจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก

๓. ความหมายของเด็กที่พึงได้รับการช่วยเหลือ

เด็กที่พึงได้รับการช่วยเหลือ หมายถึง คนต่างด้าวที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี บริบูรณ์ ที่ถูกกักตัวไว้ในสถานกักตัว คนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วย คนเข้าเมือง ทั้งนี้ ให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกกับเด็กที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

๓.๑ เด็กที่อยู่ในสภาวะเปราะบาง ได้แก่

๓.๑.๑ เด็กที่เดินทางโดยลำพัง (Unaccompanied Children) หมายถึง เด็กที่ได้พลัดพรากจากบิดามารดา และญาติอื่นใด โดยมิได้อยู่ในการอุปการะจากผู้ใหญ่ใด ๆ ที่ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้การอุปการะเลี้ยงดู

๓.๑.๒ เด็กที่พลัดพรากจากบิดามารดา (Separated Children) หมายถึง เด็กที่พลัดพรากจากบิดามารดา หรือจากผู้ปกครองตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม แต่มิได้จำเป็นว่าพลัดพรากจากญาติคนอื่น ดังนั้น กรณีนี้อาจหมายรวมถึงเด็กที่เดินทางมาพร้อมสมาชิกอื่นใดในครอบครัวได้ด้วย

ทั้งนี้ เด็กที่เดินทางโดยลำพังหรือเด็กที่พลัดพรากจากบิดามารดา อาจเป็นเด็กกำพร้าที่บิดามารดา เสียชีวิตแล้ว

๓.๒ เด็กผู้ที่ได้รับสถานภาพเป็นผู้ลี้ภัยแล้วและอยู่ระหว่างรอการส่งตัวไปยังประเทศที่สาม หรือกรณียังไม่ได้ สถานภาพเป็นผู้ลี้ภัยแต่อยู่ระหว่างขั้นตอนดำเนินการเพื่อขอลี้ภัยไปประเทศที่สาม โดยมีหนังสือรับรองจาก สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR)

๓.๓ เด็กที่เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

๓.๔ เด็กที่ต้องการได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษอื่น ๆ ได้แก่ เด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปีหรือเด็กที่อยู่ระหว่างกักขัง มารดา เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงหรือถูกทารุณกรรม เด็กที่กระทำความผิดและพ้นสภาพการควบคุม ของกระทรวงยุติธรรม เด็กเร่ร่อนหรือเด็กขอทาน เด็กที่มีปัญหาสถานะบุคคล เด็กที่มีปัญหาสุขภาพ หรือความพิการ และเด็กที่ประสบปัญหาอื่น ๆ ซึ่งควรได้รับการคุ้มครอง

๔. หลักการปฏิบัติ (General principles)

๔.๑ เด็กจะต้องไม่ถูกกักตัว เว้นแต่ในกรณีจำเป็นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ให้จัดอยู่ในสถานที่ควบคุมคนต่างด้าว เพื่อรอการส่งกลับ เป็นมาตรการสุดท้ายและใช้ระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

๔.๒ ในการตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อเด็ก จะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก เป็นข้อพิจารณาลำดับแรก และจะต้องรับฟังความคิดเห็นจากเด็กด้วยเสมอ

๔.๓ เด็กมีสิทธิที่จะได้รับมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เพียงพอสำหรับการพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ ศีลธรรม และสังคมของเด็ก

๔.๔ ในการกำหนดวิธีการอุปการะเลี้ยงดูเด็กให้พิจารณาให้ความสำคัญกับการอุปการะโดยใช้ครอบครัว เป็นฐานมาเป็นลำดับแรก โดยใช้สถานรองรับของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือสถานรองรับเอกชนที่จดทะเบียนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นทางเลือกสุดท้าย และให้อยู่ในระยะเวลาที่สั้น ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

๔.๕ การจัดให้เด็กอยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูในรูปแบบของการเลี้ยงดูทดแทนใด ๆ จะต้องพิจารณาถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็กอย่างเหมาะสม ในขณะที่ต้องมีการแสวงหาทางออกที่ยั่งยืนในการเลี้ยงดูเด็กไว้ด้วย

๔.๖ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการมาตรการอันเหมาะสม เพื่อให้เด็กได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

๕. กลไกและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

๕.๑ ให้มีคณะทำงานสหวิชาชีพตามบันทึกความเข้าใจฉบับนี้ ซึ่งแต่งตั้งโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๕.๑.๑ องค์ประกอบของคณะทำงานสหวิชาชีพ

๑) ผู้บัญชาการสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง	ประธานคณะทำงาน
หรือผู้ที่ผู้บัญชาการสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง มอบหมาย	
๒) อธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน	รองประธานคณะทำงาน
หรือผู้ที่อธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน มอบหมาย	
๓) ผู้แทนสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ	คณะทำงาน
๔) ผู้แทนองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน	คณะทำงาน
๕) ผู้แทนองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ	คณะทำงาน
๖) พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก	คณะทำงาน
๗) เจ้าหน้าที่กองบังคับการสืบสวนสอบสวน	คณะทำงานและเลขานุการ
ที่ผู้บังคับการสืบสวนสอบสวน มอบหมาย จำนวน ๑ คน	
๘) เจ้าหน้าที่กรมกิจการเด็กและเยาวชน	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
ที่อธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชนมอบหมาย จำนวน ๑ คน	

ทั้งนี้ คณะทำงานสหวิชาชีพควรมีความเชี่ยวชาญในการพิจารณาความเปราะบางของเด็ก และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ทันที หลังจากเด็กถูกนำตัวมาที่สถานที่ควบคุมคนต่างด้าว เพื่อสามารถให้การดูแลและหาทางออกที่เหมาะสมได้ทันทีทั้งที่ ไม่เกิดการกักเด็ก

การประชุมคณะทำงานสหวิชาชีพทุกครั้ง ต้องมีองค์ประชุมเข้าร่วมครบตามที่ได้รับการแต่งตั้ง ยกเว้นผู้แทนองค์การระหว่างประเทศอาจมอบหมายองค์กรหนึ่งองค์กรใดเข้าร่วมแทนได้

หากมีความจำเป็นต้องขอความเห็นเพิ่มเติม อาจเชิญผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนภาคประชาสังคม หรือผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมประชุมกับคณะทำงานสหวิชาชีพ

๕.๑.๒ อำนาจหน้าที่ของคณะทำงาน

๑) พิจารณากำหนดแนวทางการช่วยเหลือตามสภาพปัญหา ความต้องการและและความเสี่ยงของเด็ก เพื่อประกอบการพิจารณาในการวางแผนการช่วยเหลือรายบุคคล การจัดบริการดูแล และให้การช่วยเหลือเด็กที่เหมาะสมตามความต้องการ

๒) ให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่หน่วยงานในสังกัดสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และกรมกิจการเด็กและเยาวชนในระดับจังหวัด ในกรณีที่มีการรับตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวเพื่อรอการส่งกลับ

๓) กำหนดคุณสมบัติและพิจารณารายชื่อองค์กรระหว่างประเทศ องค์กรภาคเอกชน และองค์กรภาคประชาสังคม หรือบุคคลที่เหมาะสมในการเป็นหน่วยจัดบริการเพื่อสนับสนุนการช่วยเหลือเด็กและครอบครัว (คุณสมบัติและรายชื่อองค์กร)

๔) กำหนดผู้จัดการรายกรณี (Case Manager) ที่เหมาะสมเพื่อประสานหน่วยจัดบริการในการช่วยเหลือเด็กและครอบครัว

๕) ติดตามและกำกับดูแลหน่วยจัดบริการในการช่วยเหลือเด็กภาพรวม (แบบฟอร์มติดตามการช่วยเหลือรายกรณี)

๖) จัดทำรายงานผลการช่วยเหลือเด็กภาพรวม และจัดเก็บข้อมูลเชิงสถิติเพื่อสามารถนำไปใช้ในการกำหนดกรอบนโยบายต่อไป (แบบฟอร์มรายงานการช่วยเหลือภาพรวมรายเดือน)

๕.๒ ให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่ลงนามตามบันทึกความเข้าใจฯ เพื่อจัดทำบัญชีรายชื่อเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานหลักในการดำเนินงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานฉบับนี้ เพื่อติดต่อกรณีฉุกเฉิน รวมทั้งเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวผ่านช่องทางการติดต่อให้ผู้เกี่ยวข้องทราบอย่างสม่ำเสมอ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในการพิจารณาให้การช่วยเหลือเด็กและครอบครัวตามมาตรการและแนวทางการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

๕.๓ หน่วยงานรับผิดชอบหลัก

๕.๓.๑ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๕.๓.๑.๑ มอบหมายเจ้าหน้าที่เพื่อร่วมเป็นคณะทำงานสหวิชาชีพ

๑) ประธานคณะทำงาน ๑ คน

๒) คณะทำงานและเลขานุการ ๑ คน

๕.๓.๑.๒ ในช่วงที่อยู่ในความดูแลของ สถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ก่อนที่จะส่งให้หน่วยงานอื่นดำเนินการช่วยเหลือ โดยเมื่อมีการรับบุคคลต่างด้าวที่เป็นเด็กที่ถูกส่งมาจากหน่วยงานต่าง ๆ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง จะดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัวคนต่างด้าวของสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

๕.๓.๑.๓ จัดประชุมคณะทำงานสหวิชาชีพ พร้อมจัดทำสรุปผลการให้ความช่วยเหลือ แจ้งเวียนคณะทำงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และรายงานต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงการต่างประเทศ

๕.๓.๑.๔ จัดให้มีล่ามแปลภาษาในการประชุมคณะทำงานสหวิชาชีพ เพื่อจัดทำข้อมูลจากการคัดกรอง การประเมินขั้นต้น โดยล่ามต้องมีคุณสมบัติอย่างเหมาะสม

๕.๓.๑.๕ รวบรวมเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเด็กเพื่อส่งต่อให้หน่วยจัดบริการแก่เด็ก

๕.๓.๑.๖ จัดหาสถานที่ที่เหมาะสมในการสัมภาษณ์เด็กและครอบครัว

๕.๓.๑.๗ กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการประกันและเงื่อนไขในการพิจารณาอนุญาตกรณีนำเด็กหรือครอบครัวของเด็กออกจากสถานกักตัวคนต่างด้าวให้เป็นไปอย่างเหมาะสม

๕.๓.๑.๘ พิจารณาเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยร่วมกับเจ้าหน้าที่ในสถานรองรับ ในกรณีเด็กและครอบครัวอยู่ในการดูแลของสถานรองรับของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๕.๓.๑.๙ จัดให้มีระบบการรายงานตัวที่เหมาะสมกับเด็ก

๕.๓.๒ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๕.๓.๒.๑ มอบหมายเจ้าหน้าที่เพื่อร่วมเป็นคณะทำงานสหวิชาชีพ

๑) รองประธานคณะทำงาน ๑ คน

๒) คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ ๑ คน

๕.๓.๒.๒ จัดให้มีพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก หรือนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา สหวิชาชีพอื่น ประเมินความเสี่ยงและความต้องการของเด็กและครอบครัว และจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือ เพื่อเสนอให้คณะทำงานสหวิชาชีพพิจารณาให้ความเห็นชอบ รวมทั้งการประสานกับผู้จัดการรายกรณี (Case Manager) เพื่อสนับสนุนและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กให้เป็นไปตามมาตรฐานการเลี้ยงดูเด็กขั้นต่ำ

๕.๓.๒.๓ ร่วมจัดประชุมคณะทำงานสหวิชาชีพ

๕.๓.๒.๔ รวบรวมเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเด็กเพื่อส่งต่อให้หน่วยจัดบริการแก่เด็ก

๕.๓.๒.๕ กำหนดมาตรฐานครอบครัวเลี้ยงดูทดแทนเพื่อปกป้องคุ้มครองเด็กและมีให้เด็กได้รับภัยอันตราย ในกรณีที่ยังไม่มีกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติรองรับ อาจพิจารณากำหนดเกณฑ์และคุณสมบัติสำหรับกรณีดังกล่าว โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการจัดบริการและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่

๕.๓.๒.๖ จัดบริการในรูปแบบสถานรองรับพักพิงชั่วคราวระหว่างรอการส่งกลับประเทศต้นทางหรือประเทศที่สาม ควบคู่ไปกับแสวงหาทางออกที่ยั่งยืนในการดูแลเด็ก

๕.๓.๒.๗ ร่วมจัดทำหลักสูตรและอบรมลุ่มเพื่ออำนวยความสะดวกในการสัมภาษณ์เด็กและครอบครัว การจัดกิจกรรมภายในสถานรองรับเด็กในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และการจัดบริการของหน่วยจัดบริการที่เกี่ยวข้อง

๕.๓.๒.๘ ตรวจสอบการจดทะเบียนขององค์กรภาคเอกชนที่เหมาะสมในการเป็นหน่วยจัดบริการ เพื่อสนับสนุนการช่วยเหลือเด็กและครอบครัว ตามภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๕.๓.๓ กระทรวงการต่างประเทศ

๕.๓.๓.๑ ประสานงานกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่ได้รับสถานะผู้ลี้ภัยแล้ว เด็กที่เป็นผู้ขอสถานะผู้แสวงหาที่พักพิง เด็กที่เป็นผู้แสวงหาที่พักพิงและอยู่ระหว่างการขอสถานะผู้ลี้ภัย และเด็กที่ถูกปฏิเสธสถานะเป็นผู้ลี้ภัยจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ตามความจำเป็นและเหมาะสม

๕.๓.๓.๒ เร่งรัดองค์การระหว่างประเทศและองค์กรเอกชนในการสนับสนุนการส่งกลับประเทศต้นทาง หรือส่งไปประเทศที่สามตามแผนการให้ความช่วยเหลือ

๕.๓.๓.๓ ตรวจสอบสถานะขององค์กรเอกชนต่างประเทศที่เหมาะสมในการเป็นหน่วยจัดบริการ เพื่อสนับสนุนการช่วยเหลือแก่เด็ก ตามภารกิจของกระทรวงการต่างประเทศ หากมีการร้องขอ

๕.๔ หน่วยงานสนับสนุน

๕.๔.๑ กระทรวงมหาดไทย

๕.๔.๑.๑ ตรวจสอบการจัดทะเบียนที่เหมาะสมในการเป็นหน่วยงานจัดบริการ เพื่อสนับสนุนการช่วยเหลือเด็กและครอบครัว ตามภารกิจของกระทรวงมหาดไทย

๕.๔.๑.๒ แจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้อำนวยการเขต นายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบตามมาตรา ๒๔ แห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก

๕.๔.๑.๓ กรณีผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ให้ดำเนินการตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ผ่อนผันให้ผู้เสียหายและพยานในคดีค้ามนุษย์อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวและทำงานได้

๕.๔.๒ กระทรวงศึกษาธิการ

๕.๔.๒.๑ จัดบริการด้านการศึกษาและการฝึกอบรมให้แก่เด็กในรูปแบบที่เหมาะสม

๕.๔.๒.๒ ตรวจสอบการจดทะเบียนองค์กรเอกชน ที่เหมาะสมในการเป็นหน่วยจัดบริการการศึกษา เพื่อสนับสนุนการช่วยเหลือแก่เด็ก ตามภารกิจของกระทรวงศึกษาธิการ

๕.๔.๓ กระทรวงสาธารณสุข

๕.๔.๓.๑ จัดบริการตรวจสุขภาพกาย จิต และการรักษาพยาบาล การบำบัดฟื้นฟู ตลอดจนการป้องกันและควบคุมโรคให้แก่เด็กและครอบครัว ที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๕.๔.๓.๒ ตรวจสอบการจดทะเบียนองค์กรเอกชนที่เหมาะสมในการเป็นหน่วยจัดบริการสุขภาพ เพื่อสนับสนุนการช่วยเหลือแก่เด็ก ตามภารกิจของกระทรวงสาธารณสุข

๕.๔.๔ กระทรวงแรงงาน

๕.๔.๔.๑ ประสานกับองค์กรเอกชนเพื่อสนับสนุนการฝึกอาชีพและการจัดหาสถานที่ฝึกทำงานให้แก่ผู้ปกครองของเด็ก รวมทั้งกรณีเด็กมีอายุ ๑๕ ปี ขึ้นไป

๕.๔.๔.๒ ตรวจสอบการจดทะเบียนองค์กรเอกชน ที่เหมาะสมในการเป็นหน่วยจัดบริการ เพื่อสนับสนุนการช่วยเหลือแก่เด็ก ตามภารกิจของกระทรวงแรงงาน

๕.๕ การแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรภาคเอกชน

๕.๕.๑ สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ตรวจสอบสถานะและหากพบว่าเป็นบุคคลในความห่วงใย ให้ดำเนินการ ดังนี้

๕.๕.๑.๑ สนับสนุนข้อมูลประวัติ ได้แก่ ชื่อ สัญชาติ วันเดือนปีเกิด สถานะความเป็นผู้ลี้ภัยของเด็กที่อยู่ในห้องกักให้แก่สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เพื่อพิจารณาว่าเด็กมีลักษณะตามกฎหมายเกณฑ์ขั้นตอนการปฏิบัติงานฉบับนี้ รวมทั้งประสานงานกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และคณะทำงานสหวิชาชีพเพื่อสนับสนุนข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในความห่วงใย ซึ่งข้อมูลดังกล่าวต้องได้รับอนุญาตจากบุคคลในความห่วงใยหรือผู้ปกครองแล้ว

๕.๕.๑.๒ จัดให้มีบริการแนะนำให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและครอบครัว ตามนโยบายการคุ้มครองผู้ลี้ภัยของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ โดยพิจารณาถึงลำดับความสำคัญและทรัพยากรที่มี

๕.๕.๑.๓ ดำเนินการหาทางออกที่ยั่งยืนตามความเร่งด่วนและตามทรัพยากรที่มี รวมถึงไม่จำกัดเพียงการกลับสู่ภูมิลำเนาโดยสมัครใจและการไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม โดยให้ความเร่งด่วนกับกรณีเปราะบางที่สุด

๕.๕.๒ องค์กรระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM) ดำเนินการ ดังนี้

๕.๕.๒.๑ สนับสนุนสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และกรมกิจการเด็กและเยาวชน ในการคัดกรองความต้องการเบื้องต้นของเด็กและครอบครัวที่มอบความยินยอมอย่างสมัครใจล่วงหน้า และได้รับข้อมูลพอเพียง ภายใต้งบประมาณโครงการและทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่

๕.๕.๒.๒ สนับสนุนข้อมูลเด็กและครอบครัวที่มอบความยินยอมอย่างสมัครใจล่วงหน้า และได้รับข้อมูลพอเพียง ขณะที่อยู่ระหว่างการขอและถูกปฏิเสธการขอสถานะลี้ภัย ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือที่ยั่งยืน ภายใต้งบประมาณโครงการและทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่

๕.๕.๒.๓ สนับสนุนการจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ ซึ่งรวมถึงการอบรมล่ามในการดูแลเด็กและครอบครัวที่ได้รับการดูแลภายใต้ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานฉบับนี้ รวมถึงการจัดกิจกรรมทางด้านการศึกษา สันทนาการ และการจัดกิจกรรมการดูแลด้านจิตสังคม ภายใต้งบประมาณโครงการและทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่

๕.๕.๒.๔ สนับสนุนการเดินทางไปประเทศที่สาม ประเทศต้นทางโดยสมัครใจและปลอดภัย และการแสวงหาทางออกอย่างยั่งยืน ภายใต้งบประมาณโครงการและทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่

๕.๕.๒.๕ สนับสนุนด้านการสาธารณสุข เช่น การตรวจและดูแลสุขภาพกาย และจิต รวมถึงการคัดกรองสุขภาพเบื้องต้นให้แก่เด็กและครอบครัวที่ได้รับการดูแลภายใต้ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานฉบับนี้ ภายใต้งบประมาณโครงการและทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่

๕.๕.๒.๖ สนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สนับสนุนการดูแลเด็กเป็นรายกรณี ภายใต้งบประมาณโครงการและทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่

๕.๕.๓ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ดำเนินการ ดังนี้

๕.๕.๓.๑ สนับสนุนและให้การช่วยเหลือด้านองค์ความรู้และงบประมาณในการพัฒนานโยบายระบบ กระบวนการ หลักปฏิบัติ และการเสริมสร้างศักยภาพเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การอบรมล่าม การคุ้มครองเด็กและครอบครัว

๕.๕.๔ องค์การเอกชน และภาคประชาสังคม ที่จะมาช่วยเหลือเด็กและครอบครัว ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะทำงานสหวิชาชีพที่จัดตั้งขึ้นตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานฉบับนี้

๖. กระบวนการคุ้มครองเด็กรายกรณี

๖.๑ การคัดกรองและการขึ้นทะเบียนประวัติของเด็ก

๖.๑.๑ ให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัวคนต่างด้าวของสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อการส่งกลับ โดยหากมีความจำเป็นต้องข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว ให้ประสานกับสถานทูต สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) และองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM) แล้วแต่กรณี รวมทั้ง สามารถร้องขอหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมตามความเหมาะสม

๖.๑.๑.๑ คัดแยกเด็กและครอบครัว โดยคำนึงถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดแนวทางการให้การคุ้มครองและความช่วยเหลือ โดยให้ความสำคัญกับเด็กที่เดินทางโดยลำพัง เด็กที่พลัดพรากจากบิดามารดา เด็กที่น่าเชื่อเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์หรือเด็กผู้ติดตามผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ เด็กที่มีปัญหาสุขภาพหรือพิการ และหญิงตั้งครรภ์

๖.๑.๑.๒ จัดทำแฟ้มประวัติเด็กและครอบครัว และบันทึกข้อมูลลงในระบบคอมพิวเตอร์ และจัดส่งข้อมูลให้กรมกิจการเด็กและเยาวชน ดังนี้

(๑) ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ประสานกองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน

(๒) ในเขตจังหวัดอื่น ให้ประสานสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัด หรือบ้านพักเด็กและครอบครัวในจังหวัดนั้น

๖.๑.๒ เมื่อกรมกิจการเด็กและเยาวชนได้รับแฟ้มประวัติเด็กและครอบครัวแล้ว ให้ดำเนินการตามมาตรการการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กโดยเร็ว จัดให้มีการประเมินความเสี่ยงและความต้องการ เพื่อนำไปสู่การกำหนดร่างแผนการช่วยเหลือระยะสั้นและระยะยาว โดยให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจัดสถานที่เฉพาะสำหรับการสัมภาษณ์ที่มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กรู้สึกปลอดภัยและไว้วางใจต่อการให้ข้อมูล รวมถึงจัดล่ามแปลภาษาที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญ โดยสามารถร้องขอหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมตามความเหมาะสม

๖.๒ การพิจารณากำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลเด็ก

ให้กรมกิจการเด็กและเยาวชนจัดทำแผนการช่วยเหลือเด็กและครอบครัวเฉพาะหน้า กรณีเด็กมีความเสี่ยงหรือไม่ปลอดภัย ให้แจ้งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองกำหนดมาตรการเฉพาะหน้า เพื่อให้เด็กปลอดภัย

๖.๓ การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือเป็นรายกรณี

ให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง จัดประชุมคณะทำงานสหวิชาชีพ พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนการให้ความช่วยเหลือเด็กและครอบครัว เพื่อให้การสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กทั้งในระยะสั้นและระยะยาวแทนการกักตัวเด็ก โดยให้กรมกิจการเด็กและเยาวชน จัดทำรายละเอียดแผนการช่วยเหลือ ระบุความต้องการในการได้รับบริการเฉพาะ อาทิ บริการทางการศึกษา บริการทางสุขภาพ การฝึกอบรม การช่วยเหลือทางกฎหมาย และระยะเวลาของแผนการช่วยเหลือ รวมทั้งกำหนดรูปแบบการให้บริการของหน่วยที่จะรับผิดชอบดูแล หน่วยจัดบริการ และกำหนดผู้จัดการรายกรณี (Case Manager) เพื่อเป็นผู้รับผิดชอบการประสานงานการส่งต่อเด็กเข้ารับบริการ การติดตาม และการรายงานผลการช่วยเหลือให้แก่คณะทำงานสหวิชาชีพได้รับทราบต่อไป

ในเขตจังหวัดอื่น ให้ตรวจคนเข้าเมืองจังหวัด ประสานสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัด หรือบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดร่วมกันกำหนดแผนการให้ความช่วยเหลือเด็กและครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง และกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

๖.๔ การประสานงานและการส่งต่อเพื่อเข้ารับบริการที่เหมาะสม

๖.๔.๑ ให้คณะทำงานสหวิชาชีพ แจ้งให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองพิจารณาดำเนินการตามความเห็นของคณะทำงานสหวิชาชีพ

๖.๔.๒ ให้คณะทำงานสหวิชาชีพ ประสานหน่วยจัดบริการเพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินการตามแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี

๖.๔.๓ ให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง แจ้งผลการพิจารณาแผนการช่วยเหลือเด็กและครอบครัว ให้คณะทำงานสหวิชาชีพและกรมกิจการเด็กและเยาวชนทราบโดยเร็ว

ทั้งนี้ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง อาจร้องขอข้อมูลจากคณะทำงานสหวิชาชีพ เพื่อพิจารณา ทบทวนให้ความเห็นชอบแผนการให้ความช่วยเหลือเด็กและครอบครัวเพิ่มเติมก็ได้

๖.๔.๔ ให้คณะทำงานสหวิชาชีพประสานและส่งต่อเด็กและครอบครัว ให้กับผู้จัดการรายกรณี (Case Manager) โดยอาจมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก กำกับดูแล และติดตามการดำเนินงานตามแผนการช่วยเหลือเด็กและครอบครัว

๖.๔.๕ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนทรัพยากรด้านบุคลากร การจัดการบริการ และงบประมาณให้แก่ หน่วยที่รับเด็กไปดูแล โดยให้หน่วยที่รับเด็กไปดูแลและหน่วยจัดการบริการ จัดทำรายงานการดำเนินงานตามแผน การให้ความช่วยเหลือให้แก่ผู้จัดการรายกรณี เพื่อรายงานให้คณะทำงานสหวิชาชีพได้รับทราบต่อไป

ในเขตจังหวัดอื่น ให้ตรวจคนเข้าเมืองจังหวัด ประสานสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์จังหวัด หรือบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด ดำเนินการจัดการร่วมกันตามแผนการให้ ความช่วยเหลือเด็กและครอบครัว ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง และกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

๖.๕ การกำหนดวิธีการให้บริการและการเลี้ยงดูทดแทน

๖.๕.๑ การกำหนดวิธีการให้บริการและการเลี้ยงดูทดแทนให้สอดคล้องกับความจำเป็น และความเหมาะสมจากผลการประเมินเด็ก โดยให้คำนึงถึงสภาพเปราะบางของเด็กเป็นกรณีเร่งด่วน และการ ไม่แยกเด็กออกจากมารดา หรือบิดาแล้วแต่กรณี ได้แก่ เด็กที่เดินทางโดยลำพัง เด็กที่พลัดพรากจากบิดามารดา เด็กเล็กที่ยังดื่มนมมารดา เด็กที่มีปัญหาสุขภาพ เป็นต้น รวมถึงหญิงที่อยู่ระหว่างการตั้งครรภ์

๖.๕.๒ รูปแบบในการให้บริการและการเลี้ยงดูทดแทน หมายความว่ารวมถึง การจัดให้เด็กและผู้ปกครอง อยู่เป็นกลุ่มช่วยเหลือดูแลตนเองในชุมชน การจัดให้เด็กอยู่ในครอบครัวอุปถัมภ์ การจัดให้มารดาหรือเด็กอยู่ใน สถานรองรับเด็กของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือสถานรองรับเด็กเอกชนที่จดทะเบียน ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หรือรูปแบบอื่นใดที่คณะทำงานสหวิชาชีพกำหนด

๖.๖ การกำหนดมาตรฐานการเลี้ยงดูทดแทนครอบครัว

ให้คณะทำงานสหวิชาชีพ กำหนดมาตรฐานการเลี้ยงดูทดแทนครอบครัว ทั้งนี้ กรณีที่ยังไม่มีกฎหมาย หรือระเบียบปฏิบัติ ให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

๖.๗ กระบวนการส่งกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม และการหาทางออกอย่างยั่งยืน

ให้คณะทำงานสหวิชาชีพ กำหนดมาตรฐานการเลี้ยงดูทดแทนครอบครัว ทั้งนี้ กรณีที่ยังไม่มีกฎหมาย หรือระเบียบปฏิบัติ ให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

๖.๗ กระบวนการส่งกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม และการหาทางออกอย่างยั่งยืน

ให้คณะทำงานสหวิชาชีพ แจ้งให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ดำเนินการดังนี้

๖.๗.๑ ประสานสถานทูตประเทศต้นทาง องค์การระหว่างประเทศ องค์การเอกชน และภาค ประชาสังคม ในการกลับสู่ภูมิลำเนาโดยสมัครใจและปลอดภัย การเดินทางไปประเทศที่สาม และการหาทางออก ที่ยั่งยืนให้แก่เด็กและครอบครัว ตามสถานการณ์ของเด็กและครอบครัวนั้น ๆ

๖.๗.๒ ประสานสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ กรณีเด็กและครอบครัวเป็นบุคคล ในความห่วงใยของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ให้ดำเนินการ ดังนี้

๖.๗.๒.๑ กรณีเด็กเดินทางโดยลำพัง หรือเด็กที่พลัดพรากจากครอบครัว ให้ประสานงานคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ ในการติดตามครอบครัวเพื่อให้เด็กกลับคืนสู่ครอบครัวในประเทศภูมิลำเนาหรือประเทศที่สาม

๖.๗.๒.๒ ในการไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สามตามความเหมาะสมและความเป็นไปได้

๖.๗.๒.๓ ในการกลับสู่ภูมิลำเนาโดยสมัครใจ เมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวย โดยร่วมกับองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน

๖.๗.๒.๔ ในการไปร่วมกับครอบครัวในประเทศที่สาม โดยครอบครัวเป็นผู้ร้องขอประเทศภูมิลำเนาหรือประเทศที่สามด้วยตนเอง

๖.๗.๓ ประสานกรมกิจการเด็กและเยาวชน กรณีเด็กที่เดินทางโดยลำพัง หรือเด็กที่พลัดพรากจากครอบครัว กรณีเด็กและครอบครัวที่ไม่เป็นบุคคลในความห่วงใยของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ในการติดตามครอบครัวเพื่อให้เด็กกลับคืนสู่ครอบครัวในประเทศภูมิลำเนาหรือประเทศที่สาม

๗. การติดตามและประเมินผลรายการณ

ให้คณะทำงานสหวิชาชีพ อาจมอบหมายเจ้าหน้าที่เพื่อทำหน้าที่ติดตามและประเมินผลการจัดบริการตามแผนการช่วยเหลือเด็กและครอบครัวเป็นรายการณ ดังต่อไปนี้

๗.๑ พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก มีหน้าที่ ดังนี้

๗.๑.๑ เข้าร่วมการประชุมคณะทำงานสหวิชาชีพเพื่อกำหนดวิธีการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

๗.๑.๒ กำหนดผู้จัดการรายการณ (Case Manager) หรือผู้ที่เหมาะสมเพื่อแต่งตั้งให้เป็นผู้คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

๗.๑.๓ กำกับดูแลภาพรวมและให้คำแนะนำการจัดบริการสำหรับเด็กและครอบครัว

๗.๑.๔ กำกับดูแลและติดตามการดำเนินงานตามแผนการช่วยเหลือเด็กและครอบครัว

๗.๑.๕ ดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกรณีที่ได้รับแจ้งว่าเด็กจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ

๗.๑.๖ รวบรวมเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและครอบครัวจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตามอำนาจหน้าที่เพื่อส่งต่อให้หน่วยที่รับเด็กไปดูแล

๗.๒ ผู้จัดการรายการณ (Case Manager) มีหน้าที่ ดังนี้

๗.๒.๑ ประสานหน่วยจัดบริการเพื่อให้การช่วยเหลือให้แก่เด็กและครอบครัว

๗.๒.๒ รายงานความคืบหน้าการดำเนินงานต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

๗.๒.๓ แจ้งเหตุกรณีเด็กมีความจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพหรือกรณีจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการสงเคราะห์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

๗.๒.๔ จัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องในกรณีที่เกิดปัญหาหรือมีความจำเป็นต้องมีการปรับแผนการช่วยเหลือ

๗.๓ หน่วยจัดบริการ (Service Provider) มีหน้าที่ ดังนี้

๗.๓.๑ จัดบริการตามแผนที่กำหนดไว้

๗.๓.๒ สนับสนุนและให้บริการเด็กและครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ

๗.๓.๓ ประสานการทำงานอย่างใกล้ชิดกับผู้จัดการรายกรณี

๗.๓.๔ รายงานความคืบหน้าการดำเนินงานต่อคณะทำงานสหวิชาชีพ

ทั้งนี้ ให้คณะทำงานสหวิชาชีพจัดการประชุมร่วมกับ ๗.๑ ๗.๒ ๗.๓ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรับทราบผลความก้าวหน้าการดำเนินงาน ทบทวนการดำเนินงาน และปรับปรุงแผนการดำเนินงานให้เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง

ในเขตจังหวัดอื่น ให้ตรวจคนเข้าเมืองจังหวัด ประสานงานสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด ร่วมกันติดตามแผนการให้ความช่วยเหลือเด็กและครอบครัว ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง และกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

๘. การติดตามและการจัดทำรายงาน

ให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง จัดทำรายงานผลการช่วยเหลือเด็กและครอบครัวเป็นรายเดือน โดยรวบรวมจากตรวจคนเข้าเมืองจังหวัด เพื่อเสนอต่อคณะทำงานสหวิชาชีพ ตามแบบฟอร์มที่คณะทำงานสหวิชาชีพกำหนดดังนี้

(๑) ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้กองบังคับการสืบสวนสอบสวน เป็นผู้รับผิดชอบการจัดทำรายงาน

(๒) ในเขตจังหวัดอื่น ให้ตรวจคนเข้าเมืองจังหวัด เป็นผู้รับผิดชอบการจัดทำรายงาน

ทั้งนี้ ให้ส่งรายงานผลการช่วยเหลือรายเดือน ไปยังกองบังคับการสืบสวนสอบสวน ภายในวันที่ ๕ ของเดือนถัดไป

๙. การทบทวนและยกเลิก

๙.๑ ให้คณะทำงานสหวิชาชีพ พิจารณาทบทวนขั้นตอนการปฏิบัติงานเป็นระยะ เพื่อประมวลอุปสรรคปัญหาและข้อขัดข้องในการปฏิบัติ และจัดทำข้อเสนอการแก้ไขปัญหาคณะทำงานตำรวจแห่งชาติ

๙.๒ กรณีสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พิจารณาแล้วเห็นว่า มีความจำเป็นต้องทบทวนการปฏิบัติงาน ให้เสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความเห็นชอบ

๙.๓ กรณีบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อการส่งกลับ มีการทบทวนหรือเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากบริบททางกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับอื่น ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาปรับปรุงหรืออาจพิจารณายกเลิกขั้นตอนการปฏิบัติงานฉบับนี้

เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๘๔ ก

หน้า ๖
ราชกิจจานุเบกษา

๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๕

กฎกระทรวง

กำหนดแนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก
หรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก

พ.ศ. ๒๕๕๕

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ และมาตรา ๒๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๕๖ อันเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๕ ประกอบกับมาตรา ๓๑ มาตรา ๓๔ มาตรา ๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๘ มาตรา ๔๘ และมาตรา ๕๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ การกระทำเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ให้พิจารณาตามแนวทาง ดังต่อไปนี้

(๑) ลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคน

(๒) ความเหมาะสม ความต้องการ และความจำเป็นของเด็ก

(๓) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านร่างกาย สุขภาพอนามัย การเจริญเติบโต การออกกำลังกาย การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพอย่างเหมาะสม การพักผ่อน และนันทนาการ

(๔) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านการพัฒนาทางสติปัญญา โดยให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การทดลองปฏิบัติตามความเหมาะสม และการได้รับข้อมูลสารสนเทศที่เหมาะสมจากแหล่งต่าง ๆ

หน้า ๓

เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๘๔ ก

ราชกิจจานุเบกษา

๒๒ สิงหาคม ๒๕๔๕

(๕) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านการพัฒนาทางจิตใจและอารมณ์ โดยได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่ ให้มีความรู้และทักษะในการดำรงชีวิต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อครอบครัว สังคม และการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองอย่างถูกต้อง

(๖) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านสังคม สภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นพิษภัยต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต ทั้งนี้ ให้เหมาะสมตามวัยและเอื้อต่อการพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็ก

(๗) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านการศึกษา โดยได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่องไม่หยุดชะงัก และเป็นการศึกษาตามความสามารถของเด็ก

(๘) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านวัฒนธรรม ศีลธรรม และศาสนา

(๙) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านการเตรียมความพร้อม เพื่อการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัด ความสามารถ เพศ และวัย

(๑๐) การประสานงานกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เด็กได้รับการคุ้มครองและช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว

(๑๑) การคุ้มครองเด็กให้พ้นจากการใช้ความรุนแรง การถูกทำร้าย การล่วงเกินทางเพศ การแสวงหาประโยชน์ทางเพศ และการถูกทอดทิ้ง

(๑๒) การสงเคราะห์ช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นเด็กผู้ด้อยโอกาส เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กพิการ หรือเด็กที่อยู่ในสถานะที่จะต้องได้รับการสงเคราะห์

(๑๓) การคุ้มครองเด็กให้พ้นจากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบในทางเศรษฐกิจ และการทำงานหรือกิจการใดที่น่าจะเป็นการเสี่ยงอันตราย เป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือเป็นการขัดขวางการศึกษาของเด็ก หรือขัดขวางการพัฒนาทางร่างกาย สมอง จิตใจ ศีลธรรม และสังคมของเด็ก

(๑๔) การคุ้มครองเด็กจากการโฆษณา เผยแพร่ทางสื่อมวลชน หรือสื่อสารสนเทศ ในลักษณะที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดของเด็ก

(๑๕) การให้เด็กได้รับโอกาสเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ในสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชน

(๑๖) การให้เด็กได้รับความคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์พื้นฐาน รวมทั้งได้รับความช่วยเหลือในเวลาที่เหมาะสมทางด้านต่าง ๆ ให้สามารถแก้ปัญหาและอยู่ในสังคมได้โดยปกติสุข

(๑๗) การเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติที่มีผลกระทบต่อเด็ก

ข้อ ๒ การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใดโดยไม่เท่าเทียมกัน เพราะเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ

หน้า ๘

เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๘๔ ก

ราชกิจจานุเบกษา

๒๒ สิงหาคม ๒๕๔๕

หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก หมายความว่ารวมถึง การปฏิบัติใด ๆ ต่อเด็กที่แม้จะใช้หลักเกณฑ์เดียวกันกับบุคคลอื่นและผู้ปฏิบัติไม่ได้มีเจตนาเลือกปฏิบัติหรือเจตนาถั่นแกล้งผู้ได้รับผลร้ายหรือผลกระทบก็ตาม แต่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างกันต่อเด็กบางคนหรือบางกลุ่มอย่างชัดเจน เพราะเหตุตามวรรคหนึ่ง

การเลือกปฏิบัติต่อเด็กเพราะเหตุตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองอาจกระทำได้หากเป็นไปได้โดยมีเหตุผลทางหลักวิชาการ วิทยาศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา จารีตประเพณีและวัฒนธรรม ลักษณะเฉพาะตัวของเด็ก หรือเหตุผลอันสมควรประการอื่น

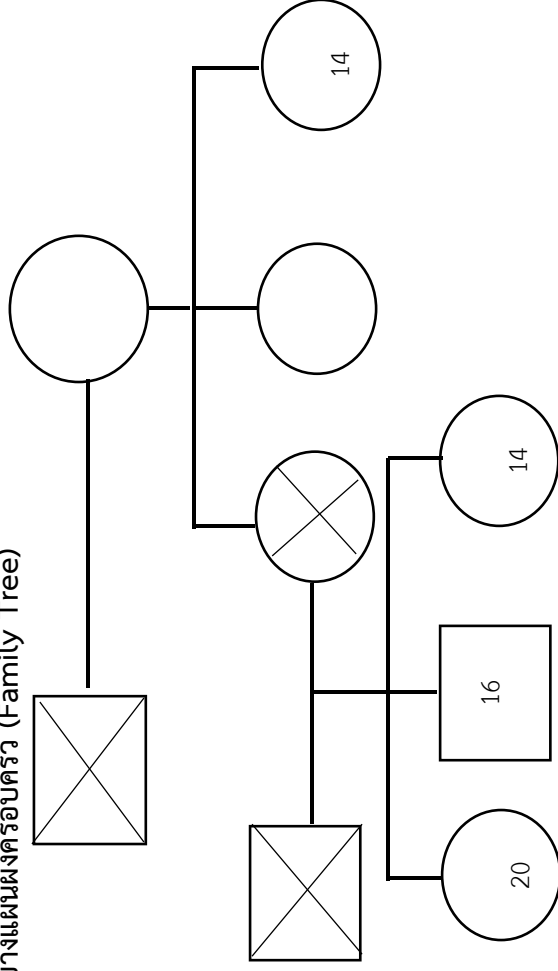
ให้ไว้ ณ วันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

วัฒนา เมืองสุข

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

แผนผังครอบครัว

ตัวอย่างแผนผังครอบครัว (Family Tree)

สัญลักษณ์ของแผนผังเครือญาติ

- = เพศชาย
- ◻ = case (เพศชาย)
- ⊗ = ตาย (เพศชาย)
- = เพศหญิง
- ⊙ = case (เพศหญิง)
- ⊗ = ตาย (เพศหญิง)

เส้นแสดงความสัมพันธ์

- — ○ แต่งงาน
- — ○ แยกกันอยู่
- - - - ○ อยู่ด้วยกันแบบไม่แต่งงาน
- // ○ หย่าร้าง

อธิบายแผนผังครอบครัว

เด็กหญิงอายุ 14 เป็นผู้รับบริการของสถานดูแล เด็กมีพี่น้องทั้งหมด 3 คนรวม ทั้งตัวเด็กด้วย พี่ชายอายุ 16 ปี พี่สาวอายุ 20 ปี พ่อของเด็กอายุ 38 ปี แม่ของเด็ก เสียชีวิตแล้ว เด็กถูกญาติฝังแม่สองคนก่อนน้ำสาวอายุ 30 ปี และป้าอายุ 40 ปี โดยตาของเด็กได้เสียชีวิตแล้ว เหลือแต่คุณยายอายุ 71 ปี

สังคมมิติ (ECOMAP)

สมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับเด็ก (เขียนเฉพาะสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือนเดียวกันกับเด็กหรือพี่น้องตามสายเลือดของเด็กเท่านั้น)

ลำดับที่	Name (ชื่อ)	Relationship (ความสัมพันธ์กับเด็ก)	Age (อายุ)	Occupation (อาชีพ)	Address (ที่อยู่)/ Telephone (ข้อมูลติดต่อ)	Remarks (หมายเหตุ)

บุคคลแวดล้อมเด็ก/บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็ก (เขียนเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็ก โดยที่ไม่ได้อยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับเด็ก เช่น ญาติ ครู หรือเพื่อน)

ลำดับที่	Name (ชื่อ)	Relationship (ความสัมพันธ์กับเด็ก)	Age (อายุ)	Occupation (อาชีพ)	Address (ที่อยู่)/ Telephone (ข้อมูลติดต่อ)	Remarks (หมายเหตุ)

เส้นชีวิต LIFE LINE

ภาคผนวก จ

ตัวอย่างที่ 1 การเขียนเส้นชีวิตของเด็ก (Life line) แบบใช้ตาราง

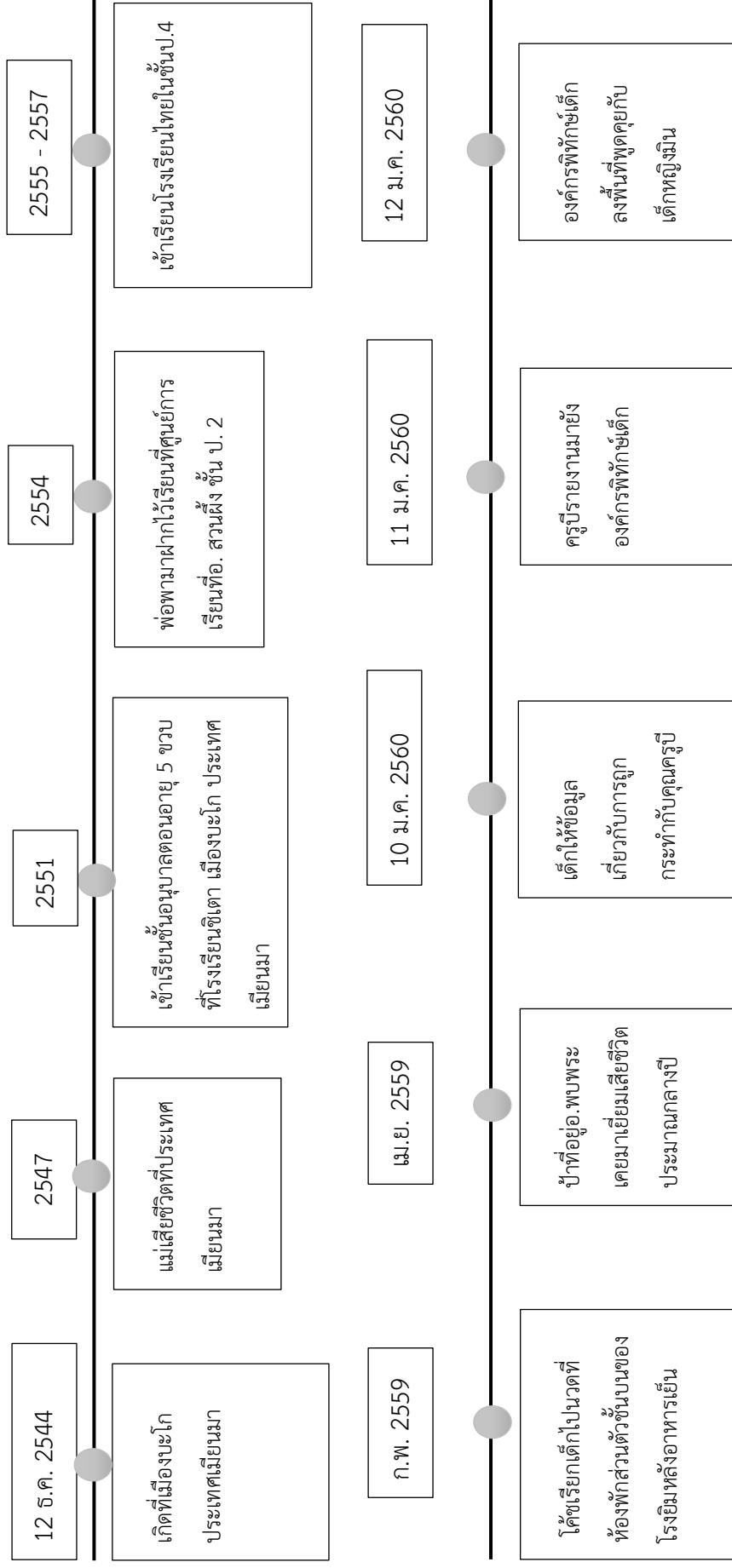
หมายเหตุ: เพื่อความสะดวกในการเขียนจึงใช้รูปแบบตารางแทนการใช้เส้นเวลา โดยให้ผู้บันทึกเขียนลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่เด็กเกิดอยู่ตารางด้านบนสุดและเรียงลำดับลงไปเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน

เวลา (วัน/เดือน/ปี)	รายละเอียดของสถานการณ์/เหตุการณ์

หมายเหตุ: ในกรณีที่สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาหรือวิกฤติในตัวเด็ก ผู้บันทึกจำเป็นต้องบันทึกให้เห็นว่าเด็กสามารถผ่านเหตุการณ์เหล่านั้นมาได้อย่างไร ซึ่งอาจจะเป็นทักษะในตัวเด็กเอง หรือผ่านการช่วยเหลือจากบุคคลอื่นก็ได้

ตัวอย่างที่ 2 การเขียนเส้นชีวิต (Life line) แบบใช้เส้นเวลา

เส้นชีวิตของเด็กหญิงมิน

แบบบันทึกการดำเนินการให้ความช่วยเหลือรายการนี้

กรณี.....รหัสกรณี.....

พนักงานเจ้าหน้าที่ฯ / หัวหน้าคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายการนี้.....

ขั้นตอนการดำเนินการ	ผลการดำเนินการ	วันที่ดำเนินการ
ขั้นตอนที่ 1 การคัดกรองและขึ้นทะเบียนประวัติ		
เจ้าหน้าที่ดำเนินการรับตัวเป็นที่ยอมรับโดย		
ดำเนินการตามแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการ		
รับตัวคนต่างด้าวเพื่อการส่งกลับ		
เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองจัดหาสถานที่		
ที่เหมาะสมให้ได้ระหว่างกระบวนการสัมภาษณ์		
คัดกรอง		
ตม. ค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อคัดกรองเด็ก		
ตม. กรอกรายชื่อผู้ลงทะเบียนคัดกรองเด็ก		
ตม. ประสานงาน ไป ดย.		
ดย. ร่วมในการคัดกรองเด็ก		
ตม. ขึ้นทะเบียนประวัติเด็ก		
ดย. ลงทะเบียนกรณีเด็ก เพื่อการให้ความ		
ช่วยเหลือรายการนี้		
จัดตั้งคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายการนี้		
ได้ข้อสรุปการคัดกรองเด็ก		

ขั้นตอนที่ 2 การพิจารณากำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลเด็ก (การให้ความคุ้มครองเฉพาะหน้า)	
ค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อประเมินความเสี่ยง	
แจ้งتم.เพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า	
ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า	
การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายการนี้ เพื่อนำเด็กออกจากห้องกัก	
ข้อสรุปการส่งเด็กออกจากห้องกัก	
เตรียมความพร้อมเด็กและครอบครัว	
ประสานงานเพื่อดำเนินการเพื่อส่งเด็กออกจากห้องกัก	
ประสานงานหน่วยงานรับตัวเด็ก	
ดำเนินการทางเอกสารเพื่อส่งตัวเด็ก	
ดำเนินการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งตัวเด็ก	
การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายการนี้ เพื่อให้ความช่วยเหลือระยะสั้น	
แผนการสืบค้นข้อเท็จจริง	
ประชุมคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายการนี้เพื่อประเมินสภาวะและความต้องการของเด็กในการช่วยเหลือระยะสั้น	
จัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะสั้น	
ประสานงานเพื่อให้ความช่วยเหลือระยะสั้น	
ติดต่อประสานงานเพื่อการดำเนินการตามแผนการให้บริการ	
จัดประชุมคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายการนี้เพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินการ	

ขั้นตอนที่ 3. การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี เพื่อให้ความช่วยเหลือระยะยาว		
ประชุมคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี เพื่อประเมินสถานะและความต้องการของเด็ก ในการช่วยเหลือระยะสั้น		
จัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะสั้น		
ประสานงานเพื่อให้ความช่วยเหลือระยะยาว		
ติดต่อประสานงานเพื่อการดำเนินการตามแผนการให้บริการ		
จัดประชุมคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี เพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินงาน		
สิ้นสุดสังคม		
ทราบแนวทางการคืนสู่สังคมของเด็ก		
ทราบกำหนดการคืนสู่สังคมของเด็ก		
เตรียมความพร้อมเด็กและครอบครัว		
ติดต่อประสานงานเพื่อการคืนสู่สังคม		
ดำเนินการเดินทางของเด็ก		
ติดตามประเมินผลการคืนสู่สังคม		
ยุติการให้บริการ		
ประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อพิจารณายุติการให้บริการ		
จัดการเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือที่ผ่านมา		

ตัวอย่างแผนการจัดบริการรายบุคคล (Individual Care Plan)

จัดทำเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2561

1. เด็กได้รับการดูแลเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดจากการพารุนกรรมทางเพศ	เด็กเคยตรวจร่างกายและพบบาดแผลเก่าและเชื้อราในช่องคลอด	เด็กเข้าพบสูตินารีแพทย์ตามนัดเพื่อรักษาต่อเนื่อง	นักสังคมสงเคราะห์นำเด็กไปโรงพยาบาลและดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดขณะพบแพทย์	● นักสังคมสงเคราะห์ ● รักษาต่อเนื่องตามนัดหมายแพทย์
			เตรียมความพร้อมเด็กก่อนไปโรงพยาบาลโดยการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาต่อเนื่อง	● นักสังคมสงเคราะห์ ● ก่อนไปโรงพยาบาล
			เจ้าหน้าที่คอยติดตามดูแลการดูแลตนเองของเด็กตามคำแนะนำของแพทย์	● ผู้ดูแลเด็ก ● นักสังคมสงเคราะห์ ● หลังจากกลับจากโรงพยาบาล

เป้าหมาย Goal	ข้อเท็จจริง(ปัญหา) Fact & problem	แผนการดำเนินการ Intervention	วิธีการดำเนินการ Action (How to implement intervention)	ผู้รับผิดชอบ Responsible person	ระยะเวลา Timeframe
2. เด็กสามารถ ดูแลตนเอง ให้มีสุขภาพ ที่ดีได้	เสื้อผ้าและร่างกายของ เด็กไม่สะอาด เด็กมีกลิ่นตัว และเสื้อผ้า มีกลิ่นเหม็นอับชื้น	ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแล ตนเอง และสุขภาพ ร่างกาย และการทำความสะอาด ดูแลเสื้อผ้า	- จัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องความสำคัญของการดูแลตนเอง และวิธีการดูแลตนเองทางร่างกาย ทั้งการประพ่นอาบ น้ำ และการเปลี่ยนเสื้อผ้า - จัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนเสื้อผ้า ทำความสะอาดและดูแลเสื้อผ้า	พี่เลี้ยงเด็ก	- ภายใน 1 อาทิตย์ - ติดตามความเปลี่ยนแปลงภายในระยะเวลา 2 เดือน
		ฝึกทักษะการดูแลตนเองของเด็กในชีวิตประจำวัน	มีการดูแล สนับสนุน ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับการดูแลตัวเองของเด็ก	- พี่เลี้ยงเด็ก ดูแลใน ชีวิตประจำวัน - นักสังคม สงเคราะห์ ติดตามผล การดำเนินงาน	ทุกวัน สัปดาห์ละ 2 ครั้ง

แผนการให้ความช่วยเหลือรายบุคคล (INDIVIDUAL CARE PLAN TRACKING)

ชื่อ.....รหัสการให้บริการ.....

ข้อเท็จจริงโดยสรุป

วันที่จัดทำแผน.....

[illegible]

ภาคผนวก ฅ

แบบบันทึกการประชุมคณะกรรมการให้ความช่วยเหลือรายกรณี

วันที่ประชุม	
ผู้เข้าร่วมประชุม	
การประชุมครั้งนี้ เป็นการประชุม ในขั้นตอนใด	☐ การคัดแยกและคัดกรอง ☐ การพิจารณาให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า ☐ การจัดทำแผนการให้บริการระยะที่ 1 เพื่อส่งเด็กไปสถานรองรับ ☐ การจัดทำแผนการให้บริการระยะที่ 2 เพื่อวางแผนการช่วยเหลือระยะสั้น ☐ การจัดทำแผนการให้บริการระยะที่ 3 เพื่อวางแผนการช่วยเหลือระยะยาว ☐ การประสานการติดตามการให้บริการ ☐ การคืนสู่สังคม ☐ การยุติการให้บริการ
ประเด็นการ ประชุม	
สรุปผลการหารือ	
แผนการ ดำเนินการและ ผู้รับผิดชอบ	

